

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΟΤΗΤΑ

ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ,
ΕΠΙΛΥΣΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ,
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

Ένας Οδηγός για Εκπαιδευτικούς.
Δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του
έργου "Διαχείριση της Αντιπαράθεσης
σε Σχολεία της Ελλάδας, της Βόρειας
Μακεδονίας και της Βουλγαρίας"

ANTIGONI

ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
για τον Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΟΤΗΤΑ

Ειρηνική Συνύπαρξη και Επικοινωνία,
Επίλυση Συγκρούσεων,
Κοινωνική Κινητοποίηση

Συγγραφική ομάδα:

Αθανασία Τέλλιου
Κωνσταντίνα Πάντζιου
Alexandra Radevska
Galina Decheva
Tanya Hristova

Ένας Οδηγός για Εκπαιδευτικούς. Δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου “Διαχείριση της Αντιπαράθεσης σε Σχολεία της Ελλάδας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Βουλγαρίας”

Σεπτέμβριος 2021

English edition:

Handling Controversy in Schools through Human Rights and Citizenship Education – Peaceful Coexistence and Communication, Conflict Resolution, Social Mobilisation
© Council of Europe, September 2021

Το παρόν κείμενο έχει παραχθεί με την οικονομική υποστήριξη ενός Κοινού Προγράμματος του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το περιεχόμενο της παρούσας εργασίας αποτελεί αποκλειστική ευθύνη της συγγραφικής ομάδας και δεν αντικατοπτρίζει απαραίτητα την επίσημη πολιτική κανενός από τα προαναφερόμενα μέρη.

Η αναπαραγωγή αποσπασμάτων (έως 500 λέξεις) για μη εμπορικούς σκοπούς επιτρέπεται, με την προϋπόθεση το περιεχόμενο του κειμένου να διατηρείται στο ακέραιο, τα αποσπάσματα να μη χρησιμοποιούνται χωρίς να δίνεται το γενικό πλαίσιο του κειμένου, να μην παρέχει ελλιπείς πληροφορίες και να μην παραπλανά τον/την αναγνώστη/τρια ως προς τη φύση, το αντικείμενο και το περιεχόμενό του. Σε κάθε αναπαραγωγή θα πρέπει να γίνεται αναφορά στην πηγή“ © Council of Europe, 2021”. Κάθε άλλο αίτημα που σχετίζεται με την αναπαραγωγή ή τη μετάφραση του αρχείου τμηματικά ή στο σύνολό του θα πρέπει να απευθύνεται στο Τμήμα Επικοινωνίας του Συμβουλίου της Ευρώπης, Directorate of Communications, Council of Europe (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Κάθε άλλο αίτημα αναφορικά με την έκδοση θα πρέπει να απευθύνεται στη Διεύθυνση Δημοκρατίας, Τμήμα Εκπαίδευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, Directorate of Democracy, Education Department, Council of Europe (F-67075 Strasbourg Cedex or education@coe.int).

Σχεδιασμός, σελιδοποίηση:

Ανδρέας Σκραπαρλής, ANTIGONH – Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης για τον Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία, Ελλάδα

Φωτογραφίες Εξωφύλλου:

<https://unsplash.com/>

<https://pixabay.com/el/>

© Συμβούλιο της Ευρώπης, Σεπτέμβριος 2021.
Με επιφύλαξη κάθε νόμιμου δικαιώματος.
Αδειοδότηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπό συνθήκες.

Εκτύπωση: LK Digital Printing, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.

Ο παρών οδηγός διανέμεται δωρεάν.

ANTIGONH

ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
για τον Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία

ANTIGONH - Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης για τον Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη-Βία
Πτολεμαίων 29Α, 546 30, Θεσσαλονίκη
Τηλ.: +30 2310 285 688
Email: info@antigone.gr
Website: www.antigone.gr

Journalists for Human Rights
Venijamin Macukovski 2A/3-16, 1000
Skopje, North Macedonia
Tel.: +389 70 233917
E-mail: detstvo@detstvo.org.mk
Website: <https://jhrmk.org/>

Amalipe Center for Interethnic Dialogue and Tolerance, Marno Pole Street 23, 5000
Veliko Tarnovo, Bulgaria
Tel.: +359 062 600 224
E-mail: office@amalipe.com
Website: <https://amalipe.bg/>

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	5
Ενότητα 1: Τα Συγκρουσιακά Ζητήματα στο Σχολείο	6
1.1: Ορισμός	6
1.2: Τύποι συγκρουσιακών ζητημάτων	6
1.3: Διδακτικές προσεγγίσεις	7
1.4: Στρατηγικές διαχείρισης των συγκρουσιακών ζητημάτων στο σχολείο	8
1.5: Προκλήσεις	10
1.6: Γενικές αρχές αποτελεσματικής διαχείρισης των συγκρουσιακών ζητημάτων στο σχολείο	11
Ενότητα 2: Διαχείριση της Αντιπαράθεσης στο Σχολείο μέσα από την Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Πολιτειότητα	13
2.1: Εργαστήριο επιμόρφωσης 8 ωρών για την εκπαιδευτική κοινότητα της Ελλάδας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Βουλγαρίας	13
2.2: Αξιολόγηση του εργαστηρίου επιμόρφωσης από συμμετέχοντες/ουσες εκπαιδευτικούς, διευθυντές/ριες σχολείων και στελέχη εκπαίδευσης	21
2.3: Εκπαιδευτικά εργαστήρια για μαθητές/ριες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	22
2.3.1: Δραστηριότητες για μαθητές/ριες δημοτικού σχολείου	24
2.3.2: Δραστηριότητες για μαθητές/ριες γυμνασίου και λυκείου	32
Συμπεράσματα	38
Βιβλιογραφία	39
Παράρτημα 1: Το έργο “Διαχείριση της Αντιπαράθεσης σε Σχολεία της Ελλάδας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Βουλγαρίας”	40
1.1: Το Κοινό Πρόγραμμα “DISCO” της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης	40
1.2: Το έργο “Διαχείριση της Αντιπαράθεσης σε Σχολεία της Ελλάδας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Βουλγαρίας”	41
1.3: Το εταιρικό σχήμα	42
1.4: Το ζήτημα	45
1.5: Στόχοι	46
1.6: Ομάδες στόχου	46
1.7: Διάρκεια	46
1.8: Δράσεις	46
1.9: Αναμενόμενα αποτελέσματα	47

Εισαγωγή

Το 2021, τρεις μη κερδοσκοπικές οργανώσεις από την Ελλάδα (ANTIFONH – Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης για τον Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία), τη Βόρεια Μακεδονία (Journalists for Human Rights) και τη Βουλγαρία (Amalipe - Center for Interethnic Dialogue and Tolerance), με ενεργή δράση στην εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και πολυετή συνεργασία με τη σχολική κοινότητα στην κάθε χώρα, συνεργάστηκαν για την ανάπτυξη και την υλοποίηση του έργου με τίτλο “Διαχείριση της Αντιπαράθεσης σε σχολεία της Ελλάδας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Βουλγαρίας (Sharing Knowledge, Handling Controversy in schools of Greece, North Macedonia and Bulgaria)”. Το έργο περιλάμβανε ποικίλες δράσεις που απευθύνονταν στις εκπαιδευτικές κοινότητες των τριών χωρών με στόχο την οικοδόμηση μίας ειρηνικής και συμπεριληπτικής σχολικής κουλτούρας. Πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος “Democratic and Inclusive School Culture in Operation (DISCO)” με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Ο εκπαιδευτικός αυτός οδηγός αποτελεί μέρος του έργου “Διαχείριση της Αντιπαράθεσης” και σχεδιάστηκε με στόχο να κινητοποιήσει και να διευκολύνει εκπαιδευτικούς, σχολικούς διευθυντές/ριες και στελέχη εκπαίδευσης να αντιλαμβάνονται και να διαχειρίζονται την αντιπαράθεση στα σχολεία μέσα από εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία. Η προσπάθεια αναγνώρισης και διαχείρισης της αντιπαράθεσης στο σχολείο μέσα από τέτοιες πρωτοβουλίες μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην πρόληψη φαινομένων σχολικού εκφοβισμού και βίας που έχουν τη ρίζα τους σε προκαταλήψεις κάθε μορφής¹ καθώς και στην αποφυγή του κοινωνικού στιγματισμού στο σχολικό περιβάλλον.

Ο οδηγός αποτελεί ένα εκπαιδευτικό εργαλείο για την ενεργοποίηση του αμοιβαίου σεβασμού, της ισότιμης συμμετοχής και της συμπερίληψης όλων τόσο στην εκπαιδευτική διαδικασία όσο και στη σχολική ζωή εν γένει, οδηγώντας έτσι σε μία ειρηνική και δημοκρατική σχολική κουλτούρα. Το παιδαγωγικό υλικό που προτείνει μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο από εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στις εκπαιδευτικές και τις δράσεις του έργου, όσο και από κάθε μέλος της εκπαιδευτικής κοινότητας που επιθυμεί να υλοποιήσει σχολικά προγράμματα και δράσεις με θέμα τη διαχείριση της αντιπαράθεσης μέσα από την εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

¹ Ο σχολικός εκφοβισμός λόγω προκατάληψης βασίζεται σε προκαταλήψεις απέναντι στη διαφορετική ατομική ταυτότητα κάποιου ανθρώπου, πραγματική ή εκλαμβανόμενη ως τέτοια. Περιλαμβάνει προκατειλημμένη γλώσσα ή στάση η οποία επιτίθεται στα χαρακτηριστικά της ταυτότητας κάποιου ανθρώπου όπως για παράδειγμα στην ηλικία, την αναπηρία, τη φυλή, την καταγωγή, το φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, το θρήσκευμα ή τις πεποιθήσεις κ.ά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1:

Τα Συγκρουσιακά Ζητήματα στο Σχολείο

1.1: Ορισμός

Τι είναι τα συγκρουσιακά ζητήματα;

Ο ορισμός των συγκρουσιακών ή αμφιλεγόμενων ζητημάτων δεν είναι ένας. Ένας από τους ορισμούς αναφέρεται στα συγκρουσιακά ζητήματα ως κάποια σημαντικά ακαδημαϊκά, κοινωνικά, πολιτικά και ιδεολογικά ζητήματα τα οποία αντιτίθενται σε παγιωμένες αντιλήψεις.² Ένα συγκρουσιακό ζήτημα ορίζεται επίσης ως ένα ζήτημα που μπορεί να προκαλέσει διενέξεις και διαφωνίες λόγω των συγκρουόμενων απόψεων που προκαλεί.³ Σύμφωνα με έναν άλλον ορισμό, τα ζητήματα γίνονται συγκρουσιακά όταν τα εμπλεκόμενα μέρη έχουν αντικρουόμενες αξίες ή συμφέροντα, όταν έρχονται σε πλήρη αντίθεση σε σχέση με συγκεκριμένες θέσεις, ισχυρισμούς ή ενέργειες και όταν εξαιτίας της φύσης των ζητημάτων αυτών, αντιδρούν συναισθηματικά. Τα θέματα αυτά μπορεί να σχετίζονται με συμβάντα του παρελθόντος, με σύγχρονες καταστάσεις ή με την επιθυμητή μελλοντική έκβαση ενός ζητήματος.⁴

Σε ό,τι αφορά στις ευρωπαϊκές εκπαιδευτικές πρακτικές, τα **συγκρουσιακά ζητήματα** ορίζονται ως **“θέματα που προκαλούν έντονα συναισθήματα και σχετίζονται με τις αξίες και τα ιδανικά μας, θέματα που μπορεί να διχάσουν τις τοπικές κοινωνίες αλλά και την κοινωνία ευρύτερα”⁵. Τα συγκρουσιακά ζητήματα γεννούν αντικρουόμενες ερμηνείες και προτάσεις για επίλυση οι οποίες βασίζονται σε διαφορετικές πεποιθήσεις, αξίες αλλά και ανταγωνιστικά συμφέροντα που οδηγούν την κοινωνία σε διχασμό.**

1.2: Τύποι συγκρουσιακών ζητημάτων

Τα συγκρουσιακά ζητήματα κυμαίνονται από την τοπική έως την παγκόσμια σκηνή και διαφοροποιούνται από τόπο σε τόπο. Για παράδειγμα, όσα ορίζει η θρησκεία σε σχέση με τον σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου σε κάποιες χώρες δε γεννά ιδιαίτερα προβλήματα, αλλά σε μερικές άλλες αποτελεί ένα ιδιαίτερα συγκρουσιακό ζήτημα. Ορισμένα συγκρουσιακά ζητήματα άπτονται της ιστορίας και παραμένουν διαχρονικά, όπως για παράδειγμα οι διαχωρισμοί και οι συγκρούσεις ανάμεσα σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες μέσα σε μία χώρα, ενώ άλλα, όπως ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός και η απειλή της ριζοσπαστικοποίησης των νέων, αποτελούν συγκρουσιακά ζητήματα που προέκυψαν πρόσφατα. Υπό μία τέτοια ανάγνωση, ένα ζήτημα που θεωρείται συγκρουσιακό σε ένα σχολείο ή μία σχολική τάξη μπορεί να μη γίνεται αντιληπτό ως τέτοιο σε ένα άλλο σχολείο.

Τα συγκρουσιακά ζητήματα στο πρόγραμμα σπουδών μπορεί να σχετίζονται με:

- ▶ Θέματα που σχετίζονται με την ιστορία και περιλαμβάνουν διαφορετικές αναγνώσεις γεγονότων αλλά και προοπτικές. Επίσης, ευαίσθητα ζητήματα όπως εμφύλιες συγκρούσεις, την προέλευση του εθνικισμού και του φασισμού, η αντισημιτισμός, η Ισλαμοφοβία κ.ά.
- ▶ Ζητήματα που σχετίζονται με σύγχρονα θέματα όπως για παράδειγμα ζητήματα κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά, θρησκευτικά, ηθικά, φιλοσοφικά κ.ά. (τα ζητήματα αυτά περιλαμβάνονται σε πολλά σχολικά μαθήματα όπως ενδεικτικά η ιστορία, τα θρησκευτικά, η κοινωνική και πολιτική αγωγή, η λογοτεχνία, οι επιστήμες κ.ά.).

² <https://policy.hcpss.org/8000/8050/>, 10 Αυγούστου 2021.

³ https://www.edu.gov.mb.ca/k12/cur/socstud/frame_found_sr2/tns/tn-34.pdf, 10 Αυγούστου 2021.

⁴ <https://poorvucenter.yale.edu/teaching/ideas-teaching/teaching-controversial-topics>, 10 Αυγούστου 2021.

⁵ Teaching Controversial Issues Through Education for Democratic Citizenship and Human Rights, Council of Europe, Σεπτέμβριος 2015, σελ. 8.

Κάποια σχολικά μαθήματα είναι πιθανότερο να συνδέονται με διαφορετικούς τύπους συγκρουσιακών ζητημάτων. Ενδεικτικά:

- ▶ Λογοτεχνία – κοινωνικά θέματα όπως ο ρατσισμός, η ισότητα και η διαφορά στην αντίληψη για τα θέματα ανά τους αιώνες.
- ▶ Γλώσσα – εξέταση πολιτισμών και πολιτιστικών δεσμών με άλλες χώρες.
- ▶ Ιστορία και ζητήματα που σχετίζονται με την ιστορία, όπως περιγράφηκαν παραπάνω.
- ▶ Επιστήμη – εξέλιξη του ανθρώπινου είδους, κλιματική αλλαγή, πειράματα σε ζώα, έρευνα με βλαστοκύτταρα, γενετικά τροποποιημένες τροφές.
- ▶ Θρησκευτικά – θρησκευτική ετερότητα και χρήση θρησκευτικών συμβόλων όπως ο Εσταυρωμένος και το χιτζάμπ.
- ▶ Αγωγή υγείας και σεξουαλική αγωγή – έμφυλες ταυτότητες, σεξουαλικός προσανατολισμός, έκτρωση, χρήση ναρκωτικών.
- ▶ Μαθηματικά – διαφορετικό μετρικό σύστημα, χρήση ή αποφυγή χρήσης στατιστικής που συνδέει για παράδειγμα την εγκληματικότητα με τη μετανάστευση.
- ▶ Πολιτική και κοινωνική παιδεία – πολιτικά συστήματα, πολιτικά κόμματα, πολιτικές και ιδεολογίες.
- ▶ Φυσική αγωγή – πολιτισμικές προσεγγίσεις και αθλητισμός, φύλο και αθλητισμός, κατανάλωση συμπληρωμάτων διατροφής.
- ▶ Τέχνες - πολιτισμικές προσεγγίσεις και τέχνη, η τέχνη ως μέσο προπαγάνδας και διαμαρτυρίας, η χρήση της τέχνης ως μέσο ευαισθητοποίησης.
- ▶ Πληροφορική και τεχνολογία επικοινωνιών – ριζοσπαστικοποίηση των νέων μέσα από τη χρήση των κοινωνικών δικτύων, ίντερνετ και ιδιωτικότητα, δημοκρατία και διαδικτυακές καμπάνιες.
- ▶ Γεωγραφία – τοπικά ζητήματα όπως: έλεγχος μόλυνσης περιοχών, σχεδιασμός και διαχωρισμός αλλά και παγκόσμια ζητήματα όπως: δίκαιο εμπόριο, μετανάστευση, κλιματική αλλαγή, ζητήματα ηθικής στον τουρισμό.
- ▶ Μουσική – πολιτισμικές προσεγγίσεις και τουρισμός, μουσική ως μέσο προπαγάνδας και διαμαρτυρίας, ρατσιστικοί και σεξιστικοί στίχοι στη μουσική.

Παρόλο που τα παραπάνω ζητήματα δεν ενδείκνυνται για κάθε ηλικιακή ομάδα, δε θα πρέπει να αποφεύγεται να τίθενται στο σχολείο και την τάξη εφόσον προβληματίζουν τους μαθητές και τις μαθήτριες και συζητούνται σε διαλείμματα, διαδρόμους, κυλικεία, σχολικές αίθουσες ή και εκτός σχολείου.⁶ Επιπλέον, επειδή οι μαθητές/ριες εκτίθενται σε συγκρουσιακά ζητήματα όσο κανείς άλλος μέσα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, είναι απαραίτητο να υπάρχει για αυτούς/ές ένας ασφαλής χώρος έκφρασης όπου να συζητούν και να αποσαφηνίζουν τα πράγματα. Η συζήτηση για σύγχρονα συγκρουσιακά ζητήματα είναι ένας ιδιαίτερα αποτελεσματικός τρόπος οι νέοι να εκπαιδευτούν στον δημοκρατικό διάλογο και να τον καθιερώσουν στη ζωή τους ως μία αυτονόητη πρακτική.

1.3: Διδακτικές προσεγγίσεις

Πώς μπορούν οι εκπαιδευτικοί να χρησιμοποιήσουν εποικοδομητικά την αντιπαράθεση;

Η διδασκαλία θα έπρεπε να αποτελεί ένα εγχείρημα όπου ο / η εκπαιδευτικός προσεγγίζει τα ζητήματα περισσότερο με λογική και επιδεξιότητα, παρά μέσα από την εφαρμογή παγιωμένων τεχνικών. Για να εμπλέξει κανείς αποτελεσματικά τους / τις μαθητές/ριες στη συζήτηση για αμφιλεγόμενα ζητήματα, πρωταρχική σημασία έχει να επιλέξει κριτικά την προσέγγιση που θα εφαρμόσει κάθε φορά στο μάθημα ή στη σχολική τάξη. Από τους εκπαιδευτικούς ζητείται σε καθημερινή βάση να αναπτύξουν τεχνικές ώστε να μπορούν να διαχειρίζονται συγκρουσιακές καταστάσεις που αναπόφευκτα προκύπτουν ανάμεσα σε μαθητές/ριες. Όταν οι τεχνικές αυτές επιλέγονται και εφαρμόζονται καταλλήλως, η τάξη μπορεί να διαχειρίζεται ακόμα και θέματα “ταμπού” που συστηματικά αποφεύγονται.

⁶ Teaching Controversial Issues, σελ. 9.

Η αποτελεσματική ανταπόκριση στη διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων που προκύπτουν στη σχολική τάξη μπορούν σταδιακά να οδηγήσουν στην ανάπτυξη μίας ευρύτερης κουλτούρας αποδοχής, κατανόησης και συμπερίληψης στο σχολείο. Η δημοκρατική διαχείριση της αντιπαράθεσης μπορεί να οδηγήσει στην εκπαίδευση και την κατανόηση από πλευράς μαθητών/ριών, τρόπων με τους οποίους μπορούν να ανταπεξέρχονται και να αλληλεπιδρούν ειρηνικά στο σχολείο και σε κάθε κοινωνικό περιβάλλον. Το γεγονός αυτό διευκολύνει την ολόπλευρη ανάπτυξή τους σε γνωστικό, κοινωνικό και συναισθηματικό επίπεδο. Για να επιτευχθούν οι επιθυμητές δυναμικές στη συζήτηση καθώς και η έμπνευση για αναζήτηση και αναλυτική σκέψη, είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να ενημερώνονται και να καταρτίζονται σε διάφορες τεχνικές και στρατηγικές διαχείρισης της αντιπαράθεσης, πολλές φορές συνδυάζοντας προσεγγίσεις κατάλληλες στο προφίλ των μαθητών/ριών, το πολιτιστικό, κοινωνικό πλαίσιο και άλλους σχετικούς παράγοντες.

Κάποιες από τις προσεγγίσεις που οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιλέξουν στη διδασκαλία των αμφιλεγόμενων ζητημάτων είναι οι:

- ▶ Ουδέτερη (ο/η εκπαιδευτικός δεν εκφράζει προσωπικές απόψεις, παρά μόνο διευκολύνει τη συζήτηση).
- ▶ Ισορροπημένη (ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει ποικιλία αντικρουόμενων απόψεων).
- ▶ Ο συνήγορος του διαβόλου (ο/η εκπαιδευτικός ηθελημένα υπερασπίζεται την αντίθετη θέση από αυτή που υποστηρίζει η πλειοψηφία των μελών της ομάδας).
- ▶ Δηλωμένη δέσμευση (ο/η εκπαιδευτικός εκφράζει τη θέση του/της).
- ▶ Σύμμαχος (ο/η εκπαιδευτικός υποστηρίζει τις “στιγματισμένες”, “απομονωμένες” κοινωνικές ομάδες).
- ▶ Επίσημη γραμμή (ο/η εκπαιδευτικός προωθεί κυρίαρχες θέσεις ή τη θέση που ορίζεται από τις δημόσιες αρχές).⁷

Η διδασκαλία των αμφιλεγόμενων ζητημάτων, εκτός από μία ευκαιρία σύνθεσης και έκφρασης άποψης για σημαντικά πολιτικά, κοινωνικά και ηθικά ζητήματα, μπορεί επίσης να βελτιώσει την αυτοπεποίθηση των μαθητών/ριών, αφού μέσα από την εξάσκηση τους στον διάλογο και την παράθεση επιχειρημάτων αποκτούν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους σε ό,τι αφορά στη διαμόρφωση και έκφραση ιδεών και απόψεων.

Η διδασκαλία και η εκμάθηση που σχετίζεται με τα συγκρουσιακά ζητήματα προάγει την έρευνα και την αναλυτική σκέψη, καθώς επίσης διευκολύνει τους/τις μαθητές/ριες να αποκτήσουν γνώση για σύγχρονα ζητήματα δημοσίου διαλόγου, διευκολύνοντάς τους να τα συνδέσουν με καταστάσεις και συνθήκες της καθημερινότητας. Επίσης, τους βοηθά να ξεκαθαρίζουν συγκεκριμένα μηνύματα που αναπαράγονται και εκτός σχολικού περιβάλλοντος, για παράδειγμα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

1.4: Στρατηγικές διαχείρισης των συγκρουσιακών ζητημάτων στο σχολείο

Για την αποτελεσματική διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων στο σχολείο, εκπαιδευτικοί, μαθητές/ριες αλλά κυρίως η διεύθυνση και η διοίκηση του σχολείου χρειάζεται να διαθέτουν μία στρατηγική προσέγγιση καθώς και ορισμένες απαιτούμενες δεξιότητες.

Προκειμένου να προετοιμάσουν το έδαφος για τη διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων στο σχολείο, οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να λάβουν υπόψη τα εξής σημεία:

- ▶ Αναγνώριση ξεκάθαρου σκοπού.
- ▶ Σύσταση θεμελιωδών κανόνων.
- ▶ Θεμελίωση κοινής βάσης για κατανόηση.
- ▶ Δημιουργία ενός πλαισίου για εποικοδομητικές συζητήσεις με συγκεκριμένο προσανατολισμό και ροή.
- ▶ Συμπερίληψη όλων χωρίς διακρίσεις.
- ▶ Ενεργός συντονισμός.
- ▶ Ανακεφαλαίωση και περιγραφή της ανατροφοδότησης των μαθητών/ριών.
- ▶ Διαχείριση ζητημάτων που αφορούν σε στοιχεία της ταυτότητας του/της εκπαιδευτικού.

⁷ Διδασκαλία των αμφιλεγόμενων θεμάτων μέσω της εκπαίδευσης για τη δημοκρατική πολιτότητα και της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Εκπαιδευτικό πακέτο για τους εκπαιδευτικούς, Συμβούλιο της Ευρώπης, Σεπτέμβριος 2015, σελ. 17.

- ▶ Αξιοποίηση εκπαιδευτικών πόρων όπως συμμετοχή εξειδικευμένου προσωπικού, χρήση κατάλληλου εξοπλισμού, υλικών και σχολικών εγκαταστάσεων, αξιοποίηση χρηματοδοτικών πόρων, ευκαιριών επιμόρφωσης κ.ά.

Στην επιλογή στρατηγικής για τη διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιλέξουν τα κατάλληλα εργαλεία λαμβάνοντας υπόψη τα παρακάτω:

- ▶ Αυτοστοχασμός και επίγνωση από πλευράς του/της εκπαιδευτικού για ίδιες πεποιθήσεις και αξίες.
- ▶ Κατανόηση της σύνθεσης της ομάδας μαθητών/ριών στην τάξη, το σχολείο, τη γειτονιά.
- ▶ Επιμόρφωση στη διδασκαλία μέσω εναλλακτικών τεχνικών καθώς και στην επιλογή τους κατά περίπτωση, καλλιέργεια της κριτικής σκέψης του εκπαιδευτικού.
- ▶ Ενημέρωση για τη φύση των συγκρουσιακών ζητημάτων και των προεκτάσεών τους στο σχολείο.
- ▶ Καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης και ασφάλειας στη σχολική τάξη και το σχολείο.
- ▶ Επιμόρφωση στη χρήση ειρηνικών και δημοκρατικών μεθόδων επικοινωνίας στη σχολική τάξη και το σχολείο.
- ▶ Επιμόρφωση στους τρόπους αναγνώρισης και αντιμετώπισης προκατειλημμένων συμπεριφορών με δημοκρατικά μέσα.
- ▶ Επιμόρφωση στον δημοκρατικό διάλογο και τη λήψη αποφάσεων στην τάξη και το σχολείο.
- ▶ “Άνοιγμα” του σχολείου στην κοινωνία: συνεισφορά ειδικών, εκπροσώπων κοινωνικών ομάδων κ.ά.

Για τη διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων στο σχολείο, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να κάνουν ενέργειες όπως:

- ▶ Να προετοιμάζονται για συμπεριληπτική διδασκαλία με το να ενημερώνονται όσο το δυνατόν περισσότερο για το πολιτισμικό και εκπαιδευτικό υπόβαθρο των μαθητών/ριών τους πριν το μάθημα, να αναγνωρίζουν το εκπαιδευτικό υλικό που μπορεί να προκαλέσει αντιπαράθεση και να προετοιμάζονται για τη διαχείρισή του, να περιλαμβάνουν στη διδασκαλία τους δραστηριότητες αξιολόγησης ώστε οι μαθητές/ριες να εκτιμούν τις δεξιότητές τους στη διαχείριση της αντιπαράθεσης καθώς και να εξασκούνται στην κριτική ανάλυση και την παράθεση επιχειρημάτων για ένα ζήτημα.
- ▶ Να καλλιεργούν ένα θετικό κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης στην τάξη μέσα από δραστηριότητες γνωριμίας με έμφαση στις ομοιότητες και όχι στις διαφορές των μελών της ομάδας, έτσι ώστε να ενθαρρύνουν την επικοινωνία και την ενεργή συμμετοχή όλων, να ενθαρρύνουν τους/τις μαθητές/ριες να εκφράζονται ελεύθερα και να αποκαλύπτουν βιώματα και εμπειρίες τους, υπενθυμίζοντας σε όλα τα μέλη της ομάδας τη σημασία της εμπιστευτικότητας. Να είναι ξεκάθαροι/ες με τους/τις μαθητές/ριές τους σχετικά με τους στόχους κάθε δραστηριότητας, να προάγουν την ανεκτικότητα και τον σεβασμό ανάμεσα στα μέλη της ομάδας, να ανταποκρίνονται με αντικειμενικότητα σε συγκρουσιακές δηλώσεις που αφορούν ακόμα και τους ίδιους ακούγοντας, επαναδιατυπώνοντας, ζητώντας στοιχεία, αναλύοντας υποθέσεις και αναζητώντας τις άλλες απόψεις.
- ▶ Να αμφισβητούν τις ιδέες και όχι τα πρόσωπα που τις εκφράζουν λαμβάνοντας υπόψη τον τρόπο με τον οποίο η γνώση εξελίσσεται, να ενθαρρύνουν τους/τις μαθητές/τριες να ανακαλύπτουν όσα δε γνωρίζουν και να θέτουν νέους γνωστικούς στόχους.
- ▶ Να διασφαλίζουν ότι οι συζητήσεις γίνονται με τρόπο συμπεριληπτικό, εγκαθιδρύοντας από την αρχή της σχολικής χρονιάς με τους/τις μαθητές/ριές τους κανόνες διαλόγου οι οποίοι τους ενθαρρύνουν να ακούν προσεκτικά ο ένας τον άλλον, να ανακεφαλαιώνουν όσα άκουσαν από τον/τη συνομιλητή/ριά τους, να αξιολογούν την ποιότητα των δεδομένων που συνθέτουν μία άποψη και αναπαράγονται μέσα από θεωρίες, έρευνες, εμπειρικές γνώσεις αλλά και στα μέσα ενημέρωσης, στα οικογενειακά έθιμα κλπ., να ζητάνε από τους/τις μαθητές/ριές τους να πάρουν συνέντευξη από ανθρώπους με άλλη οπτική και να καταγράψουν τις απόψεις αυτές, να τους βοηθήσουν να κατανοήσουν την ετερότητα και να αναφέρονται σε αυτή στη σχολική τάξη ώστε να εξηγήσουν τις υπάρχουσες πολιτισμικές διαφορές.
- ▶ Να ενθαρρύνουν την κριτική σκέψη μέσα από την πραγματοποίηση δομημένων διαλόγων (debate) στους οποίους οι μαθητές/ριες μπορούν να υπερασπίζονται τη μία θέση τη μία εβδομάδα και την αντίθετη θέση την επόμενη εβδομάδα, να συνθέτουν τα επιχειρήματά τους χρησιμοποιώντας στοιχεία ή ακόμα και να υπερασπίζονται θέσεις με τις οποίες στην πραγματικότητα διαφωνούν, να χρησιμοποιούν δραστηριότητες κριτικής παρατήρησης ώστε οι μαθητές/ριες να εξασκούνται στο να διαχωρίζουν τις θέσεις από τις ερμηνείες αυτών, να χρησιμοποιούν υλικό από τα μέσα ενημέρωσης ώστε να εξασκούνται στην κριτική,

στον τρόπο που αποδίδεται η ίδια είδηση από διαφορετικές πηγές, στην ανάλυση των πηγών από όπου αντλείται η πληροφόρηση ή η παραπληροφόρηση, να προσκαλούν αξιόπιστους/ες ομιλητές/ριες ώστε να συζητούν μαζί τους τις διάφορες οπτικές και αντικρουόμενες θέσεις, να αποφεύγουν δραστηριότητες που προωθούν μία μόνο σωστή απάντηση, όπως για παράδειγμα ερωτήσεις “σωστού - λάθους” ή ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών.

- ▶ Να είναι προετοιμασμένοι/ες ώστε να μπορούν να διαχειρίζονται έντονα συναισθήματα όπως ο θυμός, ο κυνισμός ή η αποθάρρυνση από πλευράς των μαθητών/ριών τους όταν αυτοί/ες αντιληφθούν πόσο δύσκολο είναι να γίνουν συγκεκριμένες κοινωνικές αλλαγές αλλά και να μπορούν να διαχειρίζονται και οι ίδιοι τα συναισθήματά τους ως εκπαιδευτικοί σε συζητήσεις που γίνονται με όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας.
- ▶ Να είναι προετοιμασμένοι/ες να δεχτούν αντιστάσεις όταν επιμένουν στην εξέταση ενός ζητήματος από πολλές πλευρές, να διαχειρίζονται εποικοδομητικά τα συναισθήματα των μαθητών/ριών τους και να τους ζητούν να αναλύσουν τους λόγους για τους οποίους δεν επιθυμούν την ολόπλευρη προσέγγιση των ζητημάτων χωρίς να τους προκαλούν να αλλάξουν γνώμη για ένα ζήτημα.
- ▶ Να χρησιμοποιούν βιωματικές δραστηριότητες όπως για παράδειγμα παιχνίδια ρόλων, προσομοιώσεις και ομαδικές δραστηριότητες στο πεδίο ώστε να ενδυναμώσουν το αίσθημα του “ανήκειν”, σπάζοντας το “εμείς” και “οι άλλοι” που πολλές φορές κυριαρχεί στη σχολική τάξη.

Επιπρόσθετα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συμπεριλάβουν και τους γονείς/κηδεμόνες των μαθητών/ριών τους στη στρατηγική διαχείρισης των συγκρουσιακών ζητημάτων στο σχολείο. Αυτό μπορεί να γίνει αρχικά μέσα από συναντήσεις με σκοπό η στρατηγική να σχεδιαστεί από κοινού σύμφωνα με το προφίλ του σχολείου και της τοπικής κοινωνίας. Στη συνέχεια, μπορούν να ενημερωθούν οι τοπικές / περιφερειακές αρχές ώστε να διασφαλιστεί ότι η στρατηγική έχει σχεδιαστεί σύμφωνα με την επίσημες κατευθυντήριες γραμμές. Στην επικοινωνία τους, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αναφέρουν στους γονείς / κηδεμόνες ότι η προσέγγισή τους ενθαρρύνει τους/τις μαθητές/ριες να αναζητούν για κάθε ζήτημα διάφορες προοπτικές αντλώντας πληροφορίες από διαφορετικές πηγές, να εξασκηθούν ώστε να σκέφτονται και να λειτουργούν κριτικά και δημοκρατικά. Μέσα από μία τέτοια θετική και δυναμική προσέγγιση, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να γίνουν συνοδοιπόροι στις ζωές των μαθητών/ριών τους, να τους βοηθούν να αναγνωρίζουν την αξία του διαλόγου και γενικότερα να αναδείξουν την αξία της συνεργασίας, της ανταλλαγής και της συνδιαμόρφωσης ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς, μαθητές/ριες και γονείς/ κηδεμόνες.

Μια αποτελεσματική προσέγγιση για τη διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων που περιλαμβάνει τα μέλη της σχολικής κοινότητας συνολικά (whole-school approach) χρειάζεται να είναι ενεργητική, άμεση και δυναμική, με τα διευθυντικά και τα διοικητικά στελέχη του σχολείου να αναλαμβάνουν ποικίλες βοηθητικές δράσεις οι οποίες περιλαμβάνουν:

- ▶ Επανεξέταση υπάρχουσών οδηγιών και κανονισμών.
- ▶ Επανεξέταση τρεχουσών πολιτικών και πρακτικών.
- ▶ Ανάπτυξη πολιτικής.
- ▶ Σχεδιασμός δράσεων.
- ▶ Παρακολούθηση και αξιολόγηση.⁸

1.5: Προκλήσεις

Ορισμένοι εκπαιδευτικοί ίσως διστάζουν να αναδείξουν τα συγκρουσιακά ζητήματα στη σχολική τάξη για διάφορους λόγους οι οποίοι μπορεί να σχετίζονται με τους/τις μαθητές/ριες, τους συναδέλφους τους, τους γονείς, τη διεύθυνση του σχολείου ή και το εκπαιδευτικό σύστημα.

Μερικές από τις προκλήσεις που ίσως χρειαστεί να αντιμετωπιστούν αναφορικά με τη διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων στο σχολείο είναι και οι παρακάτω:

- ▶ Η προστασία των ευαισθησιών και των συναισθημάτων των μαθητών/ριών (π.χ. σε περιπτώσεις που ίσως εκφραστούν ακραίες απόψεις για ένα ζήτημα).

⁸ Huddleston T. & Kerr D., Διαχείριση της Αντιπαράθεσης. Καταρτίζοντας μία στρατηγική για τη διαχείριση και τη διδασκαλία αμφιλεγόμενων ζητημάτων στα σχολεία. Συμβούλιο της Ευρώπης, Ιανουάριος 2017, σελ. 62-67.

- ▶ Η εξασφάλιση ενός ειρηνικού κλίματος στην τάξη όπου προάγεται ο εποικοδομητικός διάλογος (π.χ. σε περιπτώσεις που δεν αποδίδει ή δεν γίνεται αντιληπτή η εκπαιδευτική προσέγγιση που έχει επιλέξει ο/η εκπαιδευτικός).
- ▶ Η έλλειψη γνώσης για ένα ζήτημα.
- ▶ Η έλλειψη του απαραίτητου χρόνου ιδίως όταν το ζήτημα είναι ευρύ.
- ▶ Η έλλειψη εμπειρίας και εμπιστοσύνης στη διδασκαλία αμφιλεγόμενων ζητημάτων.
- ▶ Όταν το ζήτημα έρχεται σε σύγκρουση με τις απόψεις, τις αξίες και τις πεποιθήσεις εκπαιδευτικών.

Γενικά, οι στάσεις των εκπαιδευτικών μπορούν να εμποδίσουν τη διαδικασία διαχείρισης συγκρουσιακών ζητημάτων στο σχολείο για λόγους όπως:

- ▶ Άρνηση – όταν ο/η εκπαιδευτικός δεν αναγνωρίζει ένα ζήτημα ως συγκρουσιακό και ωθούν τους/τις μαθητές/ριές τους σε αναζήτηση “σωστών” και “λάθος” απαντήσεων.
- ▶ Προνομιακή θέση – όταν ο/η εκπαιδευτικός θεωρεί τις δικές του/της απόψεις “σωστές” και επηρεάζει τους/τις μαθητές/ριες ώστε να τις υιοθετήσουν.
- ▶ Αποφυγή – όταν ο/η εκπαιδευτικός αποφεύγει ένα ζήτημα λόγω αδυναμίας ή απροθυμίας του/της να το διαχειριστεί.
- ▶ Ακαδημαϊκές θέσεις – όταν ο/η εκπαιδευτικός διατηρεί μία αποκλειστικά ακαδημαϊκή προσέγγιση στο ζήτημα χωρίς να αναφέρεται στην αποτύπωση του ζητήματος στην καθημερινότητα.

Μία ακόμη πρόκληση για τους εκπαιδευτικούς είναι το να μπορέσουν να συντονίσουν συζητήσεις, να δημιουργήσουν ένα υποστηρικτικό μαθησιακό περιβάλλον και να κρατήσουν ζωντανό το ενδιαφέρον των μαθητών/ριών σε ένα εξ’ αποστάσεως διαδικτυακό ή υβριδικό περιβάλλον σχολικής τάξης.

1.6: Γενικές αρχές αποτελεσματικής διαχείρισης των συγκρουσιακών ζητημάτων στο σχολείο

Για την αποτελεσματική διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων, είναι σημαντικό να κατανοηθεί σε βάθος ο τρόπος με τον οποίο τα ζητήματα αυτά εκφράζονται στο σχολικό περιβάλλον, καθώς και να αξιολογηθεί ο βαθμός στον οποίο οι εκπαιδευτικοί είναι πρόθυμοι και ικανοί να διαχειριστούν τις αντικρουόμενες απόψεις που προκύπτουν.

Οι προϋποθέσεις για την αποτελεσματική διαχείριση από πλευράς εκπαιδευτικών περιλαμβάνουν:

- ▶ Αποδοχή: ο/η εκπαιδευτικός αναγνωρίζει το ζήτημα ως συγκρουσιακό, γνωρίζει την πολυπλοκότητά του καθώς και τις αντικρουόμενες απόψεις που εκφράζονται γι’ αυτό.
- ▶ Αντικειμενικότητα: ο/η εκπαιδευτικός αναγνωρίζει ότι η άποψη του/της είναι μία μόνο οπτική στο ζήτημα, καθώς και ότι η άλλη άποψη έχει επίσης αξία. Αναζητά περισσότερες πληροφορίες και συνεχίζει να διαμορφώνει άποψη σύμφωνα με τις νέες πληροφορίες.
- ▶ Πραγματισμός: ο/η εκπαιδευτικός αξιοποιεί την ακαδημαϊκή γνώση συνδέοντάς τη με την πραγματικότητα, μέσα από παραδείγματα που γίνονται εύκολα κατανοητά από τους/τις μαθητές/ριες.
- ▶ Προετοιμασία: ο/η εκπαιδευτικός αποκτά εμπειρία στη διδασκαλία των αμφιλεγόμενων ζητημάτων μέσα από επιμορφώσεις, έρευνα και εφαρμογή νέων μεθόδων. Μέσα από την προετοιμασία του στη διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων αναπτύσσει αυτοπεποίθηση και νέες δεξιότητες.

Παρόλα αυτά, η διαχείριση της αντιπαράθεσης χρειάζεται να προσεγγίζεται από το σχολείο συνολικά, έτσι ώστε να παρέχει συνοχή και πρόοδο. Αυτό σημαίνει ότι τα ζητήματα που προκύπτουν στη σχολική τάξη συνδέονται με όσα συμβαίνουν στο σχολείο αλλά και στην κοινωνία έξω από το σχολείο.

Βασικά σημεία για την αποτελεσματική διαχείριση της αντιπαράθεσης στο σχολείο είναι οι παρακάτω:

- ▶ Η αντιπαράθεση δεν προσεγγίζεται ως ένα πρόβλημα, αλλά ως ένα αναπόσπαστο μέρος της δημοκρατικής ζωής στο σχολείο και στην κοινωνία.
- ▶ Τα συγκρουσιακά ζητήματα δεν αποφεύγονται, αλλά συζητούνται ανοιχτά στη βάση των αρχών της δημοκρατικής εκπαίδευσης.
- ▶ Η συζήτηση για συγκρουσιακά ζητήματα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της δημοκρατικής εκπαίδευσης.

- ▶ Συγκρουσιακά ζητήματα μπορούν να προκύψουν σε κάθε σχολείο και ανά πάσα χρονική στιγμή.
- ▶ Τα συγκρουσιακά ζητήματα αφορούν το προσωπικό του σχολείου στο σύνολό του, χωρίς εξαιρέσεις.
- ▶ Τα μέλη της σχολικής κοινότητας στο σύνολό τους (μαθητές/ριες, εκπαιδευτικοί και άλλο σχολικό προσωπικό, γονείς) συμμετέχουν στη σχολική διαχείριση.
- ▶ Η εκπαίδευση για τη διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων συνδέεται άμεσα με την εκπαίδευση για την ενεργή πολιτειότητα.

Δυνητικά, καθένας / καθεμιά μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζονται τα συγκρουσιακά ζητήματα στο σχολικό περιβάλλον. Οι προϋποθέσεις για την αποτελεσματική τους διαχείριση είναι οι εξής:

- ▶ Συναίνεση για τη διαχείριση των ζητημάτων στο σχολείο.
- ▶ Καλλιέργεια και διατήρηση του δημοκρατικού κλίματος στο σχολείο.
- ▶ Σύνταξη επίσημου προγράμματος που διευκολύνει και ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες δημοκρατικής διδασκαλίας στις σχολικές τους τάξεις.
- ▶ Έμφαση στην ελεύθερη έκφραση όλων των μελών της σχολικής κοινότητας, με τρόπο δημοκρατικό και συμμετοχικό.
- ▶ Καθοδήγηση και υποστήριξη όλων των μελών της σχολικής κοινότητας.
- ▶ Συναίνεση και ενεργή συμμετοχή γονέων / κηδεμόνων.
- ▶ Εκπαίδευση και επιμόρφωση.
- ▶ Αξιολόγηση και εκτίμηση κινδύνων.

Η ιεράρχηση των παραπάνω παραγόντων μπορεί να διαφέρει από σχολείο σε σχολείο ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες αλλά και με την αντίληψη της διοίκησης σε κάθε σχολείο για τη διαχείριση της αντιπαράθεσης. Επίσης, εξαρτάται από το κατά πόσο το προσωπικό του σχολείου είναι πρόθυμο και κατέχει τις απαραίτητες δεξιότητες να αναλάβει την επίλυση ζητημάτων που ορίζονται ως συγκρουσιακά.

Σε κάθε περίπτωση, είναι εξαιρετικά σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να ενθαρρύνονται ώστε να καλλιεργούν έναν ασφαλή χώρο έκφρασης και ανταλλαγής για τους μαθητές/ριές τους όπου οι τελευταίοι να μπορούν να ανακαλύπτουν και να συζητούν κάθε ζήτημα που τους απασχολεί, στο πλαίσιο της δημοκρατικής πολιτειότητας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Διαχείριση της Αντιπαράθεσης στο Σχολείο μέσα από την Εκπαίδευση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Πολιτειότητα

2.1: Εργαστήριο επιμόρφωσης 8 ωρών για την εκπαιδευτική κοινότητα της Ελλάδας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Βουλγαρίας

Το παρακάτω σχέδιο εργαστηρίου διαμορφώθηκε από εξειδικευμένους/ες στην εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα εκπαιδευτές και εκπαιδύτριες των εταιρών του έργου SKHC. Συνολικά, πραγματοποιήθηκαν από τις οργανώσεις – εταίρους 24 οκτάωρα εργαστήρια επιμόρφωσης για στελέχη εκπαίδευσης, διευθυντές σχολείων και εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε Ελλάδα, Βόρεια Μακεδονία και Βουλγαρία (8 οκτάωρα εργαστήρια σε κάθε χώρα). Ο σχεδιασμός και ο συντονισμός των εργαστηρίων βασίστηκε σε συμμετοχικά και διαδραστικά εκπαιδευτικά εργαλεία, που χρησιμοποιήθηκαν επίσης και για τη συλλογή προτάσεων και ιδεών των συμμετεχόντων/ουσών, σύμφωνα με τις οποίες σχεδιάστηκε και το αντίστοιχο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για μαθητές/ριες. Η περιγραφή της εκπαιδευτικής μεθοδολογίας τόσο των εργαστηρίων για εκπαιδευτικούς όσο και για μαθητές/ριες ακολουθεί στην ενότητα 2.3 του παρόντος Οδηγού.

ΠΡΩΤΗ ΗΜΕΡΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ | Συνολική Διάρκεια Εργαστηρίου: 4 ώρες

Καλωσόρισμα, Παρουσίαση έργου | 10'

Παρουσίαση του περιεχόμενου του έργου (δραστηριότητες, στόχοι, αναμενόμενα αποτελέσματα)

Παρουσίαση του οκτάωρου εργαστηρίου επιμόρφωσης

Δραστηριότητες ενίσχυσης δεσμών ομάδας | 20'

Δραστηριότητα 1: Τα 3 αντικείμενα (10')

Κάθε συμμετέχοντας/ουσα σβήνει την κάμερα του υπολογιστή του/της για 2' και επιστρέφει στην ομάδα με 3 αντικείμενα μέσα από τα οποία παρουσιάζει τον εαυτό του/της. Οι κάμερες ανοίγουν και καθένας, καθεμιά στην ομάδα παρουσιάζει τα αντικείμενα που επέλεξε καθώς και τους λόγους για τους οποίους τα αντικείμενα αυτά τον/τη χαρακτηρίζουν.

Δραστηριότητα 2: Οι αξίες της ομάδας μας (5')

Οι συντονιστές/ριες του εργαστηρίου κάνουν διαμοιρασμό οθόνης ώστε κάθε συμμετέχοντας/ουσα να σημειώσει στον πίνακα που εμφανίζεται μία αξία που είναι ιδιαίτερα σημαντική για αυτόν/ή και που αισθάνεται την ανάγκη να γίνεται σεβαστή από όλη την ομάδα σε όλη τη διάρκεια της επιμόρφωσης (για παράδειγμα ευγένεια, σεβασμός, ειλικρίνεια κ.ά.). Οι συντονιστές/ριες διαβάζουν τις απαντήσεις και ακολουθούν διευκρινίσεις από τα μέλη της ομάδας, εάν απαιτείται.

Δραστηριότητα 3: Οι προσδοκίες μας (10')

Οι συντονιστές/ριες κάνουν διαμοιρασμό μίας ζωγραφιάς που απεικονίζει ένα άδειο μπολ, σακί, βάζο ή κάτι αντίστοιχο. Οι συμμετέχοντες/ουσες σημειώνουν μέσα σε αυτό τις προσδοκίες που έχουν από την επιμόρφωση στην οποία συμμετέχουν. Στη συνέχεια, οι συντονιστές/ριες ομαδοποιούν τις απαντήσεις σύμφωνα με τις κατηγορίες στις οποίες υπάγονται (π.χ. προσδοκίες σχετικές με την αυτοβελτίωση των συμμετεχόντων/ουσών, επίλυση μίας υπάρχουσας κατάστασης στο σχολείο, ενίσχυση των γνωστικών ή των κοινωνικό-συναισθηματικών δεξιοτήτων των μαθητών/ριών κ.ά.). Οι ομαδοποιημένες απαντήσεις παρουσιάζονται στην ομάδα. Οι συντονιστές/ριες αποθηκεύουν την οθόνη των απαντήσεων ώστε το υλικό να χρησιμοποιηθεί στη φάση της αξιολόγησης της επιμόρφωσης, τη δεύτερη μέρα της εκπαίδευσης (περιγραφή παρακάτω στη "Δεύτερη Ημέρα Επιμόρφωσης").

Διαχείριση της Αντιπαράθεσης στο Σχολείο | 195'

Δραστηριότητα 4, Μέρος I: Ο ορισμός των συγκρουσιακών ζητημάτων (25')

Πριν δοθεί η ερμηνεία της αντιπαράθεσης στο σχολείο, οι συμμετέχοντες/ουσες καλούνται να εργαστούν σε μικρές ομάδες των 3-4 ατόμων για 10 λεπτά ώστε να δώσουν παραδείγματα συγκρουσιακών ζητημάτων τα οποία έχουν αντιμετωπίσει ή αντιμετωπίζουν στα σχολεία τους. Τονίζεται ότι οι ομάδες χρειάζεται να ανταλλάξουν μόνο πληροφορίες για τα συγκρουσιακά ζητήματα, και όχι να συζητήσουν λύσεις σε αυτή τη φάση. Ένας/μία συμμετέχοντας/ουσα από κάθε ομάδα παρουσιάζει τις απαντήσεις της ομάδας στην ολομέλεια.

Είναι πιθανό ορισμένα από τα παραδείγματα των ομάδων να μην ανταποκρίνονται στον ορισμό των συγκρουσιακών ζητημάτων όπως αυτά προκύπτουν στον παρόντα Οδηγό. Οι συντονιστές/ριες του εργαστηρίου επιμόρφωσης είναι προτιμότερο να μην το αναφέρουν σε αυτή τη φάση, αλλά να αφήσουν τα μέλη της ομάδας να το αντιληφθούν μέσα από την παρουσίαση που θα ακολουθήσει.

Τα συγκρουσιακά ζητήματα και η διαχείρισή τους στο σχολείο - Παρουσίαση power-point (30')

Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης οι συντονιστές/ριες ενθαρρύνουν τα μέλη της ομάδας να κάνουν ερωτήσεις ή να συζητούν για σχετικά ζητήματα που έχουν αντιμετωπίσει/αντιμετωπίζουν στα σχολεία τους ώστε να εξασφαλίζεται η διάδραση και η ενεργητική επικοινωνία.

Δραστηριότητα 4, Μέρος II: Η έννοια των συγκρουσιακών ζητημάτων στο σχολείο (20')

Στο σημείο αυτό, τα συγκρουσιακά ζητήματα τα οποία παρουσίασαν οι μικρές ομάδες στο πρώτο μέρος της δραστηριότητας χωρίζονται από τα μέλη της ομάδας σύμφωνα με το εάν ανταποκρίνονται ή όχι στον ορισμό των συγκρουσιακών ζητημάτων και της αντιπαράθεσης στο σχολείο, όπως δόθηκε στην παρουσίαση power-point. Ακολουθούν ερωτήσεις και συζήτηση στην ομάδα.

Δραστηριότητα 5: Διδακτικές προσεγγίσεις στη διαχείριση συγκρουσιακών δηλώσεων στο σχολείο (50')

Οι συντονιστές/-τριες του εργαστηρίου μοιράζονται με τους/τις συμμετέχοντες/ουσες ορισμένες συγκρουσιακές δηλώσεις που μπορεί να εκφράσουν μαθητές/ριες στο σχολείο. Μαζί με τις δηλώσεις δίνεται και μία λίστα με προσεγγίσεις τις οποίες μπορούν να επιλέξουν οι εκπαιδευτικοί για τη διδασκαλία των αμφιλεγόμενων ζητημάτων.

Περισσότερες πληροφορίες για τις διδακτικές αυτές προσεγγίσεις είναι διαθέσιμες στον εκπαιδευτικό οδηγό του Συμβουλίου της Ευρώπης με τίτλο "Διδασκαλία των αμφιλεγόμενων θεμάτων μέσω της εκπαίδευσης για τη δημοκρατική πολιτότητα και της εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα" ο οποίος διατίθεται ηλεκτρονικά στον σύνδεσμο <https://rm.coe.int/168066b2af>. Περισσότερες πληροφορίες από τον οδηγό, καλό είναι να δοθούν από τους/τις συντονιστές/ριες αφού οι συμμετέχοντες/ουσες ολοκληρώσουν την εργασία τους σε μικρές ομάδες.

Οι συμμετέχοντες/ουσες εργάζονται σε ομάδες των 3-4 ατόμων. Από κάθε ομάδα ζητείται αρχικά να επιλέξει δύο συγκρουσιακές δηλώσεις μαθητών/ριών οι οποίες είναι πιθανό να ακουστούν σε ένα σχολείο. Για κάθε συγκρουσιακή δήλωση, επίσης ζητείται από κάθε ομάδα να επιλέξει και έναν τρόπο διδασκαλίας τον οποίον οι συμμετέχοντες/ουσες θα επέλεξαν ώστε να γίνει συζήτηση στην τάξη για τη δήλωση αυτή. Οι συμμετέχοντες/ουσες συζητούν στις ομάδες τους και στη συνέχεια παρουσιάζουν στην ολομέλεια τους λόγους για τους οποίους επέλεξαν τη συγκεκριμένη διδακτική προσέγγιση για κάθε δήλωση, καθώς και τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που θεωρούν ότι έχει καθεμία από τις διδακτικές προσεγγίσεις που επέλεξαν. Ο χρόνος που προτείνεται για εργασία σε ομάδες είναι 25' ώστε ο υπόλοιπος χρόνος της δραστηριότητας να αφιερωθεί στη συζήτηση σε ολομέλεια. Ζητήματα που μπορούν να συζητηθούν περιγράφονται στη παρακάτω, στο επόμενο μέρος της δραστηριότητας.

Συγκρουσιακές δηλώσεις μαθητών/ριών (ενδεικτικά):

- ▶ "Μισώ τους ξένους. Έχουν φορτωθεί στη χώρα μας και παίρνουν τις δουλειές των δικών μας ανθρώπων."
- ▶ "Εσείς (προς τον / την εκπαιδευτικό) έτσι κι αλλιώς πάντα το μέρος των κοριτσιών παίρνετε."
- ▶ "Και γιατί να μην είμαστε ρατσιστές; Και οι γονείς μου είναι."
- ▶ "Τζάμπα μιλάτε στα χοντρά παιδιά για την υγιεινή διατροφή. Ξοδεύετε το σάλιο σας."
- ▶ "Μια φορά ας ακούσουμε και τη γνώμη ενός φασίστα, κακό είναι;"
- ▶ "Εσύ γκέι είσαι; Τι τους υπερασπίζεσαι συνέχεια;"
- ▶ "Ο σεξισμός είναι μια χαρά. Τον βλέπουμε στην τηλεόραση και σε όλα τα μίντια τόσα χρόνια και δεν πάθαμε τίποτα."
- ▶ "Η διευθύντρια όλο για δημοκρατία μιλάει, αλλά εδώ στο σχολείο επιβάλλει τυραννία και κανένας από τους δασκάλους δε λέει κάτι."⁹

⁹ Διδασκαλία των αμφιλεγόμενων θεμάτων, σελ. 85.

Προσεγγίσεις στη διδασκαλία των συγκρουσιακών ζητημάτων:

- ▶ Ουδετερότητα (ο/η εκπαιδευτικός δεν εκφράζει ίδια άποψη, παρά μόνο διευκολύνει τη συζήτηση ανάμεσα στην ομάδα μαθητών/ριών).
- ▶ Ισορροπία (ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει ευρεία γκάμα επιχειρημάτων που υποστηρίζει η κάθε πλευρά)
- ▶ “Ο δικηγόρος του διαβόλου” (ο/η εκπαιδευτικός υποστηρίζει με επιχειρήματα την άποψη που δεν επικρατεί στην ομάδα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι την ενστερνίζεται).
- ▶ Δήλωση θέσης (ο/η εκπαιδευτικός γνωστοποιεί τη θέση και τα επιχειρήματά του/της στην ομάδα).
- ▶ Υπέρ της πιο “αδύναμης πλευράς” (ο/η εκπαιδευτικός υποστηρίζει κοινωνικές ομάδες συχνά “στιγματισμένες”).
- ▶ Επίσημη θέση (ο/η εκπαιδευτικός ταυτίζεται με την επίσημη γραμμή του κράτους).

Διάλειμμα | 15’

Δραστηριότητα 6: Διδακτικές προσεγγίσεις στη διαχείριση συγκρουσιακών δηλώσεων στο σχολείο (συνέχεια)

Στην ολομέλεια, οι συμμετέχοντες/ουσες μοιράζονται θέσεις και σκέψεις σχετικά με τις διδακτικές προσεγγίσεις που επιλέχθηκαν από τις ομάδες και συνειδητοποιούν ομοιότητες και διαφορές στον τρόπο με τον οποίον έγινε η επιλογή των δηλώσεων και των προσεγγίσεων από κάθε ομάδα. Στο τέλος της δραστηριότητας, οι συντονιστές/ριες παρουσιάζουν τα δυνατά και τα αδύναμα σημεία κάθε προσέγγισης τονίζοντας φυσικά τη συσχέτισή τους με το προφίλ και τα χαρακτηριστικά των ομάδων μαθητών/ριών στις οποίες κατά περίπτωση απευθύνονται. Οι συντονιστές/ριες ανοίγουν τη συζήτηση στην ολομέλεια και για άλλους τρόπους, πέρα από τη διδασκαλία, μέσα από τους οποίους οι εκπαιδευτικοί μπορούν να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τα συγκρουσιακά ζητήματα που προκύπτουν στο σχολείο. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται μία εισαγωγή στον οδηγό του Συμβουλίου της Ευρώπης “Διαχείριση της Αντιπαράθεσης. Καταρτίζοντας μία στρατηγική για τη διαχείριση και τη διδασκαλία αμφιλεγόμενων ζητημάτων στα σχολεία.” που αποτελεί και το κύριο εργαλείο του έργου SKHC. <https://rm.coe.int/-/168091f126>.

Δραστηριότητα 7, Μέρος I: Ανάπτυξη μελετών περίπτωσης προς επεξεργασία (40’)

Οι συντονιστές/ριες παρουσιάζουν στην ολομέλεια δύο περιπτώσεις αντιπαράθεσης οι οποίες είναι πιθανό να προκύψουν σε σχολεία της Ελλάδας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Βουλγαρίας, καθώς και μία περίπτωση η οποία θεωρήθηκε πολύ “έξω” από την πραγματικότητα, τη νοοτροπία και τον τρόπο λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος και στις τρεις χώρες εταίρους. Η πρώτη περίπτωση διαμορφώθηκε, ενώ οι επόμενες δύο περιπτώσεις επιλέχθηκαν από την ομάδα εξειδικευμένων στην εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα εκπαιδευτών/ριών των εταίρων του έργου, κατά τη διάρκεια της συνάντησής τους για τη διαμόρφωση του παρόντος σχεδίου εργαστηρίου και περιλαμβάνονται όλες στον οδηγό του Συμβουλίου της Ευρώπης “Διαχείριση της Αντιπαράθεσης.”

Οι συντονιστές/ριες παρουσιάζουν μόνο τα ζητήματα, και όχι τις προτεινόμενες για τη διαχείρισή τους λύσεις, έτσι ώστε να μην επηρεάσουν τις ομάδες των συμμετεχόντων/-ουσών εκπαιδευτικών σε αυτή τη φάση της δραστηριότητας.

Οι συμμετέχοντες/ουσες εργάζονται σε ομάδες των 3-4 ατόμων ώστε να αναπτύξουν παραδείγματα αντιπαραθέσεων που έχουν προκύψει κατά καιρούς στα δικά τους σχολεία, αντίστοιχα με αυτά που παρουσιάστηκαν από τους/τις συντονιστές/ριες. Σε αυτή τη φάση τους ζητείται να περιγράψουν απλώς τα συγκρουσιακά ζητήματα, χωρίς να προτείνουν λύσεις. Ο χρόνος που δίνεται στις ομάδες είναι 20’.

Οι περιπτώσεις παρουσιάζονται στην ολομέλεια όπου οι συμμετέχοντες/ουσες τις συζητούν αν χρειάζεται για περίπου 10’.

Η δραστηριότητα συνεχίζεται τη δεύτερη ημέρα επιμόρφωσης.

Ενδεικτικές μελέτες περίπτωσης που παρουσιάζονται στις ομάδες:

- ▶ Σε λύκειο πόλης της περιφέρειας στην Κεντρική Ελλάδα, κάποιοι μαθητές και μαθήτριες αποφασίζουν να πάνε στον ετήσιο χορό του σχολείου συνοδευόμενοι/ες από συμμαθητές και συμμαθήτριες του ίδιου φύλου. Επίσης, ζητούν να χορέψουν το εναρκτήριο βαλς του σχολικού χορού σε ζευγάρια του ίδιου φύλου. Υπάρχουν αντιδράσεις από εκπαιδευτικούς και μαθητές/ριες, με ορισμένους να χρησιμοποιούν ρατσιστικό λόγο. Μία ομάδα μαθητών/ριών ενημερώνουν για το γεγονός τη διεύθυνση του σχολείου.
- ▶ Σε ένα διαπολιτισμικό σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης φοιτούν μαθητές και μαθήτριες ηλικίας 11 έως 16 ετών, 40 διαφορετικών εθνικοτήτων. Πολλά από τα παιδιά έχουν καταγωγή από τη Σομαλία. Στην ίδια πόλη, 13 άνδρες της Σομαλικής κοινότητας καταδικάστηκαν για συμμετοχή σε κυκλώματα παιδικής πορνογραφίας. Η διεύθυντρια του σχολείου ενημερώθηκε για τις εξελίξεις πριν τα νέα διαδοθούν από τα τοπικά και εθνικά μέσα ενημέρωσης.¹⁰
- ▶ Η ακαδημία “Lark Rise” είναι ένα δημοτικό σχολείο με μαθητές και μαθήτριες ηλικίας 3 έως 9 ετών. Μέσα από τη μεθοδολογία “ομάδων εστίασης (focus groups)”, προκύπτει ότι οι μαθητές/-τριες του σχολείου είναι δυσαρεστημένοι/-ες με τον τρόπο λειτουργίας των σχολικών συμβουλίων. Αισθάνονται ότι δεν εκπροσωπούνται επαρκώς και δηλώνουν την επιθυμία τους να εμπλέκονται πιο ενεργά στη λήψη αποφάσεων του σχολείου. Επίσης, κρίνουν ότι στο σχολείο τους λαμβάνεται υπόψη η γνώμη μόνο των μαθητών/-ριών με καλή διαγωγή.¹¹

Αξιολόγηση | 10’

Οι συμμετέχοντες/ουσες μοιράζονται προφορικά στην ολομέλεια τα σχόλια αξιολόγησης, τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους από την πρώτη μέρα επιμόρφωσης στην οποία συμμετείχαν.

Παρουσίαση “Εργασίας για το σπίτι” | 5’

Οι συντονιστές/τριες παρακινούν τους/τις συμμετέχοντες/ουσες μέχρι την επόμενη ημέρα επιμόρφωσης να παρακολουθήσουν και να σημειώσουν αντιπαραθέσεις (συγκρουσιακά ζητήματα) που συναντούν στα μέσα ενημέρωσης, στις τηλεοπτικές εκπομπές, στον χώρο εργασίας, στην οικογένεια, στις παρέες τους και σε κάθε κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο αλληλεπιδρούν.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΗΜΕΡΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ | Συνολική διάρκεια: 4 ώρες

Κύκλος άφιξης | 5’

Κάθε συμμετέχοντας/ουσα μοιράζεται στην ομάδα “πώς έρχεται” στη σημερινή ημέρα επιμόρφωσης. Μπορεί να εκφράσει κάτι προσωπικό, τη συναισθηματική του κατάσταση τη δεδομένη στιγμή, σκέψεις για την ημέρα επιμόρφωσης που προηγήθηκε ή που θα ακολουθήσει κλπ.

Συζήτηση για την “Εργασία για το σπίτι” | 10’

Οι συμμετέχοντες/ουσες μοιράζονται στην ομάδα συγκρουσιακά ζητήματα που εντόπισαν σε τηλεόραση, εργασία, εφημερίδες κ.α.

¹⁰ Διαχείριση της Αντιπαραθέσης, σελ. 48.

¹¹ Διαχείριση της Αντιπαραθέσης, σελ. 36.

Δραστηριότητα 7, Μέρος II | 60'

Οι μικρές ομάδες που εργάστηκαν την προηγούμενη ημέρα επιμόρφωσης για την ανάπτυξη των περιπτώσεων αντιπαράθεσης, επιστρέφουν στις ομάδες τους ώστε αυτή τη φορά να συζητήσουν λύσεις που θα μπορούσαν να ενεργοποιηθούν στα σχολεία τους για τη διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων που παρουσιάστηκαν. Μπορούν επίσης να αναφερθούν και σε πρακτικές των σχολείων τους που γενικότερα καλλιεργούν συνεργατικό κλίμα ή λειτουργούν θετικά στη διαχείριση της αντιπαράθεσης. Ο προτεινόμενος χρόνος για την εργασία στις ομάδες είναι 30 λεπτά.

Στη συνέχεια, οι μικρές ομάδες παρουσιάζουν τις ιδέες τους και συζητούν στην ολομέλεια. Προτεινόμενος χρόνος για συζήτηση: 25'

Παρουσίαση της στρατηγικής του έργου SKHC για τη διαχείριση της αντιπαράθεσης μέσα από την εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ενεργή πολιτεότητα | 20'

Οι συντονιστές/ριες παρουσιάζουν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που προτείνουν για εφαρμογή στα σχολεία. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει διαφορετικές δραστηριότητες για μαθητές/ριες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης οι οποίες κατηγοριοποιούνται σε τρεις θεματικές ενότητες:

1. Ενίσχυση δεσμών ομάδας – Συναισθήματα – Συνεργασία
2. Ειρηνική συνύπαρξη και επικοινωνία – Ειρηνική επίλυση συγκρούσεων
3. Κοινωνική κινητοποίηση

Διάλειμμα | 15'

Δραστηριότητα 8: Ειρηνική επικοινωνία, "Το λουλούδι μου, το λουλούδι μας" | 30'

Ζητείται από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες να αφιερώσουν 5 λεπτά ώστε να σκεφτούν στοιχεία του χαρακτήρα τους που συνδέονται με τις αξίες και τα ιδανικά τους. Τα σημειώνουν σε ένα λουλούδι που ζωγραφίζουν, το οποίο είναι το προσωπικό τους λουλούδι. Στη συνέχεια, σε μικρές ομάδες των 3-4 ατόμων ανταλλάσσουν τις απαντήσεις τους και προσπαθούν να φτιάξουν το λουλούδι της ομάδας τους, με τα κοινά χαρακτηριστικά και ιδανικά που μοιράζονται.

Οι ομάδες παρουσιάζουν τα συλλογικά τους λουλούδια στην ολομέλεια. Η συζήτηση που ακολουθεί αφορά στους τρόπους με τους οποίους διαμορφώνονται η ατομική ταυτότητα του καθενός, της καθεμιάς και η συλλογική ταυτότητα της κάθε ομάδας. Πώς η συλλογική ταυτότητα θα μπορούσε να αναπτυχθεί σε μία ομάδα που τη χαρακτηρίζει η ετερότητα (εθνική, γλωσσική, πολιτισμική, θρησκευτική αλλά και ιδεολογική κ.ά.); Οι συντονιστές/ριες εστιάζουν στην εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα ως τον κοινό άξονα στον οποίο μπορεί η συλλογική (και η ατομική) ταυτότητα να διαμορφωθούν. Εάν αυτό επιτευχθεί, η δημοκρατική διαχείριση κάθε συγκρουσιακού ζητήματος, μόνο θετικά αποτελέσματα μπορεί να φέρει στο σχολείο και σε κάθε κοινωνική ομάδα.

Δραστηριότητα 9: Ειρηνική διαχείριση συγκρούσεων “Κερδίσουμε όλοι/ες;” | 40’

Αυτή η δραστηριότητα είναι εισαγωγική στη σχολική διαμεσολάβηση ομηλικών, ένα πρόγραμμα το οποίο απλά παρουσιάζεται συνοπτικά στο παρόν εργαστήριο στο οποίο τα μέλη της σχολικής κοινότητας μπορούν να εκπαιδευτούν και να εφαρμόσουν στο σχολείο ως μία μέθοδο ειρηνικής διαχείρισης των συγκρούσεων. Η παρούσα δραστηριότητα ωστόσο εδώ πραγματοποιείται ανεξάρτητα, ως ένας τρόπος οι συμμετέχοντες/ουσες να συνειδητοποιήσουν ότι υπάρχουν εναλλακτικές προσεγγίσεις μίας σύγκρουσης, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν σε ένα αποτέλεσμα “κερδίζω-κερδίζεις (win-win)”.

Οι συμμετέχοντες/ουσες χωρίζονται σε ζευγάρια. Αφού τα ζευγάρια μπουν στα ηλεκτρονικά δωμάτια της πλατφόρμας, οι συντονιστές/ριες μπαίνουν επίσης σε καθένα από τα δωμάτια και εξηγούν ότι στόχος της δραστηριότητας είναι να πείσουν το ζευγάρι τους να “μετακινηθεί” και να “έρθει” στο δωμάτιο που βρίσκονται οι ίδιοι/ες. Εάν το πετύχουν αυτό θα κερδίσουν 1.000 ευρώ (φανταστικό έπαθλο).

Αυτό που συνήθως συμβαίνει είναι οι συμμετέχοντες/ουσες να προτείνουν στο ζευγάρι τους να έρθει από την πλευρά τους υποσχόμενοι/ες ότι θα τους δώσουν το μισό ποσό. Άλλοι/ες ίσως προσπαθήσουν να πείσουν το ζευγάρι τους με υλικά ανταλλάγματα. Πολλές φορές όταν υπάρχουν συναισθηματικοί δεσμοί, τα ζευγάρια απλά συμφωνούν χωρίς καμία διαπραγμάτευση. Ή ίσως οι συμμετέχοντες/ουσες επιλέξουν άλλους, πιο δημιουργικούς τρόπους να διαπραγματευθούν.

Όπως και να έχει, συνήθως τα αποτελέσματα του παιχνιδιού είναι τα παρακάτω:

- ▶ Κανένας, καμία δεν κερδίζει αφού κανείς δεν καταφέρνει να φέρει τον άλλον στη μεριά του, όποιον τρόπο και να χρησιμοποιήσει.
- ▶ Ένας/μία συμμετέχοντας/ουσα κερδίζει το έπαθλο.
- ▶ Οι συμμετέχοντες/ουσες συμφωνούν να κερδίσει ο ένας εικονικά, και στη συνέχεια μοιράζονται το ποσό.

Η ιδανικότερη όμως λύση, που συνήθως κανείς, καμία δε σκέφτεται, είναι να κερδίσουν και οι δύο σε κάθε ζευγάρι, συμφωνώντας απλά να αλλάξουν μεριά και οι δύο!

Μόλις ανακοινωθεί ότι το έπαθλο για κάθε ζευγάρι είναι ένα, αμέσως γίνεται ο συνειρμός ότι και ο/η νικητής/τρια θα είναι ένας/μία. Κάτι τέτοιο όμως δεν αποτελεί οδηγία των συντονιστών/-τριών, ούτε φυσικά απαγορεύεται από τους κανόνες του παιχνιδιού.

Η οδηγία είναι σαφής: Εάν το ζευγάρι σου έρθει στην πλευρά σου, κερδίζεις. Αυτό δε σημαίνει ότι εσύ δεν μπορείς να μετακινηθείς. Τείνουμε λοιπόν να συνδέουμε την έννοια της νίκης με αυτή της ήττας, έτσι συνεχώς βρισκόμαστε σε έναν ανταγωνισμό, προσπαθώντας να μη βρεθούμε στη θέση του ηττημένου. Σε μία τέτοια λογική, τα αποτελέσματα μπορεί να είναι “χάνω, χάνεις”, “κερδίζω, χάνεις”, “χάνω, κερδίζεις” καθώς και η συμβιβαστική λύση “50-50”, σπάνια όμως η λύση “κερδίζω-κερδίζεις”. Η ομάδα συζητά παραδείγματα και τρόπους με τους οποίους λύση “κερδίζω-κερδίζεις” θα μπορούσε να αποτελεί πραγματικότητα καθημερινά στο σχολείο.

Δραστηριότητα 10: Δημοκρατική συμμετοχή, Άσκηση προσομοίωσης για τη συλλογική λήψη αποφάσεων | 50'

Οι συντονιστές/ριες παρουσιάζουν στους συμμετέχοντες/ουσες έναν τρόπο συλλογικής λήψης αποφάσεων στην ομάδα μέσα από την επίτευξη συναίνεσης. Ένας συντονιστής/ρια αναλαμβάνει να συντονίσει τη διαδικασία στην ομάδα ακολουθώντας τα παρακάτω βασικά βήματα.

Οι συμμετέχοντες/ουσες χρειάζεται να αποφασίσουν συλλογικά για το σημαντικότερο από τα παρακάτω ζητήματα, το οποίο απασχολεί το σχολείο και θα έπρεπε άμεσα να εξεταστεί στον σύλλογο διδασκόντων/ουσών.

1. Μαθητές/ριες απαιτούν τα σχολικά γεύματα να περιλαμβάνουν καθημερινά επιλογές για συμμαθητές/ριές τους με διατροφικούς περιορισμούς λόγω θρησκείας ή φιλοσοφίας ζωής.
2. Μαθητές/ριες απαιτούν η ετήσια καμπάνια του σχολείου τους να έχει θέμα σχετικό με τα ανθρώπινα δικαιώματα και όχι με την παράδοση και την ιστορία, θέμα που επέλεξαν διευθύντρια του σχολείου και εκπαιδευτικοί.
3. Μαθητές/ριες αρνούνται να πάρουν μέρος στις πρόβες της σχολικής παρέλασης και στη σχολική παρέλαση.

Η διαδικασία που περιγράφεται παρακάτω ακολουθεί τις βασικές αρχές της λήψης αποφάσεων στην ομάδα με τη διαδικασία της συναίνεσης. Ακολουθεί τη μέθοδο της σοσιακρατίας, και μπορεί να διευκολύνει μία ομάδα η οποία αποτελείται από περιορισμένο αριθμό συμμετεχόντων/ουσών. Προτείνεται στους εκπαιδευτικούς ως ένα συμμετοχικό και συμπεριληπτικό μοντέλο λήψης αποφάσεων στο σχολείο.

Βασικά βήματα:

ΦΑΣΗ 1

- ▶ Επιλέγεται από την ολομέλεια ένας/μία εκπρόσωπος ανά ζήτημα.
- ▶ Γίνονται ερωτήσεις στην ολομέλεια τις οποίες απαντά ο εκπρόσωπος που έχει οριστεί για κάθε ζήτημα, μέχρι το ζήτημα να γίνει απολύτως κατανοητό από όλα τα μέλη της ομάδας.

ΦΑΣΗ 2

- ▶ Κύκλος θέσεων. Καθένας/καθεμιά παρουσιάζει στην ολομέλεια το θέμα που προτείνει να επιλεγεί και τα επιχειρήματά του.
- ▶ Διευκρινιστικές ερωτήσεις.
- ▶ Δεύτερος κύκλος θέσεων.

ΦΑΣΗ 3

- ▶ Ο/η συντονιστής/τρια επεξεργάζεται όλες τις ιδέες, διαμορφώνει και φέρνει στην ομάδα μία πρόταση η οποία συντίθεται σύμφωνα με τις απόψεις τις ομάδας. Εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο κατέληξε στη νέα πρόταση με στόχο αυτή να γίνει αποδεκτή από την ολομέλεια.
- ▶ Η συναίνεση όλων των μελών της ομάδας είναι απαραίτητη.

Αξιολόγηση της επιμόρφωσης | 10'

Δραστηριότητα αξιολόγησης: Οι προσδοκίες μας (συνέχεια από την πρώτη μέρα επιμόρφωσης)

Οι συμμετέχοντες/ουσες αξιολογούν την επιμόρφωση στην οποία συμμετείχαν χρησιμοποιώντας τον κοινό πίνακα όπου είχαν σημειώσει τις προσδοκίες τους από το εργαστήριο την πρώτη ημέρα της εκπαίδευσης. Μπορούν να σημειώσουν κατά πόσο οι προσδοκίες τους ικανοποιήθηκαν, καθώς και να προσθέσουν όποιο σχόλιο αξιολόγησης ή αυτό-αξιολόγησης επιθυμούν.

Εάν ο χρόνος το επιτρέπει, μπορεί να γίνει και ένας κύκλος κλεισίματος όπου όλα τα μέλη της ομάδας μοιράζονται στην ομάδα ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα σχετικά με την εκπαιδευτική διαδικασία στην οποία συμμετείχαν.

2.2: Αξιολόγηση του εργαστηρίου επιμόρφωσης από συμμετέχοντες/ουσες εκπαιδευτικούς, διευθυντές/ριες σχολείων και στελέχη εκπαίδευσης

Συνολικά, 447 μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας από Ελλάδα, Βόρεια Μακεδονία και Βουλγαρία συμμετείχαν στα εργαστήρια επιμόρφωσης του έργου “Διαχείριση της Αντιπαράθεσης”. Οι συμμετέχοντες/ουσες εξέφρασαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον να γνωρίσουν τρόπους διαχείρισης της αντιπαράθεσης και συμμετείχαν ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία ανταλλάσσοντας γνώσεις, ιδέες, απόψεις, εμπειρίες και προτάσεις αποτελεσματικής διαχείρισης αντιπαραθέσεων και συγκρουσιακών ζητημάτων στα σχολεία τους. Έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στη διαδικασία μετατροπής του σχολείου σε ένα περιβάλλον συμπεριληπτικό και δημοκρατικό μέσα από την ενεργοποίηση πρακτικών και εργαλείων εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Οι συμμετέχοντες/ουσες δήλωσαν ότι ωφελήθηκαν σημαντικά από το περιεχόμενο του εργαστηρίου και τόνισαν την ικανοποίησή τους τόσο από τις δεξιότητες της εκπαιδευτικής ομάδας που συντόνισαν τα εργαστήρια όσο και από τη συμμετοχική μεθοδολογία του εργαστηρίου. Πέρα από τις νέες γνώσεις και ικανότητες που απέκτησαν, οι συμμετέχοντες/ουσες αναφέρθηκαν και στο πόσο σημαντικό ήταν για αυτούς/ές το γεγονός ότι εξελίχθηκαν και προσωπικά, αφού το εργαστήριο υπήρξε ένας τρόπος να μοιραστούν με την ομάδα βαθύτερους προβληματισμούς και σκέψεις σε σχέση με τον ρόλο τους ως εκπαιδευτικοί καθώς και να αποκτήσουν ελπίδα, κίνητρο και δύναμη να αναλάβουν δυναμικές πρωτοβουλίες προς το δημοκρατικό σχολείο τα επόμενα σχολικά έτη. Έκριναν τα εκπαιδευτικά εργαλεία που τους προτάθηκαν ως ιδιαίτερα σημαντικά στο να αναγνωρίζουν τα συγκρουσιακά ζητήματα ως τη ρίζα κάποιων αντιπαραθέσεων που συχνά διαιωνίζονται στο σχολείο, καθώς και να αναζητούν τις κατάλληλες προσεγγίσεις στη διαχείρισή τους. Οι συμμετέχοντες/ουσες ανέδειξαν ως σημαντικότερο το γεγονός ότι η μεθοδολογία του εργαστηρίου βασίστηκε στην ανάδειξη και την ανάλυση πραγματικών περιστατικών που συναντώνται στα σχολεία. Η δυναμικότητα, η διάδραση, η ελεύθερη έκφραση και η συνεργασία ανάμεσα σε συναδέλφους με κοινούς προβληματισμούς αποτέλεσε έμπνευση για τους συμμετέχοντες/ουσες να φέρουν παρόμοιες εκπαιδευτικές πρακτικές και στις τάξεις και στα σχολεία τους.

Τα συγκρουσιακά ζητήματα που έφεραν προς συζήτηση οι συμμετέχοντες/ουσες στα εργαστήρια αφορούσαν κυρίως σε προκαταλήψεις λόγω εθνικής καταγωγής και πολιτισμικού υπόβαθρου ενάντια σε μαθητές/ριες πρόσφυγες, μετανάστες/ριες, Ρομά αλλά και μαθητές/ριες με χαμηλό κοινωνικό-οικονομικό υπόβαθρο, συγκεκριμένα σωματικά χαρακτηριστικά, χαρακτηριστικά εμφάνισης, ΛΟΑΤΚΙ μαθητές/ριες κ.ά. Η βία που εκδηλώνεται μέσα και έξω από το σχολείο υπήρξε ένα ζήτημα στο οποίο οι συμμετέχοντες/ουσες επανέρχονταν συστηματικά. Λόγω της πανδημίας και της διαδικτυακής υλοποίησης των μαθημάτων, ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός και η βία μέσω διαδικτύου υπήρξαν ζητήματα που απασχόλησαν σχεδόν όλες τις ομάδες, ιδίως όταν στις περισσότερες περιπτώσεις δεν καλύπτονταν από τους κανονισμούς των σχολείων και δεν μπορούσαν να ελεγχθούν στο σχολικό πλαίσιο.

Οι συμμετέχοντες/ουσες εντόπισαν ως άμεση προτεραιότητα για την ενδυνάμωση του σχολείου να διαχειρίζεται τα συγκρουσιακά ζητήματα τη δημοκρατική σχολική διοίκηση, την εμφύσηση δημοκρατικών αξιών και αρχών στο σχολείο, καθώς και την καλλιέργεια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως τον πυλώνα στον οποίο θα δομούνται οι κανόνες λειτουργίας του. Αρκετοί/ές εκπαιδευτικοί αναφέρθηκαν στη σημασία της εκπαίδευσης των μαθητών/-τριών για τη δημοκρατική λήψη αποφάσεων και την ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων στη διαχείριση της αντιπαράθεσης. Οι συμμετέχοντες/ουσες αναγνώρισαν τη συμβολή της διδασκαλίας των συγκρουσιακών ζητημάτων στη δημιουργία μιας δημοκρατικής σχολικής τάξης, καθώς και τη σημασία της στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, της δημοκρατικής έκφρασης και εν γένει της κινητοποίησης των μαθητών/-τριών ως ενεργοί πολίτες. Η συμμετοχή των μαθητών/-τριών σε κάθε σχολική διαδικασία όπως στη σχολική διοίκηση, στη λήψη αποφάσεων, στη διαμόρφωση του προγράμματος σπουδών εκφράστηκε επίσης από τους εκπαιδευτικούς ως προϋπόθεση της δημοκρατικής εκπαίδευσης στο σχολείο.

Σύμφωνα με τις προτεραιότητες και τις ανάγκες που εξέφρασαν οι συμμετέχοντες/ουσες στα εργαστήρια επιμόρφωσης του έργου και στις τρεις χώρες, προέκυψε ότι τα σχολικά προγράμματα για τη διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων που είναι σημαντικό να εφαρμοστούν στα σχολεία σε πρώτη φάση είναι αυτά που θα στοχεύουν στην ειρηνική επικοινωνία και την επίλυση συγκρούσεων στην ομάδα. Μετά από αυτό, θα έχει διαμορφωθεί το έδαφος ώστε να μπορούν να τίθενται και να συζητούνται συλλογικά στο σχολείο συγκρουσιακά ζητήματα προς διαχείριση. Τα προτεινόμενα από το έργο εκπαιδευτικά προγράμματα περιγράφονται παρακάτω στον Οδηγό.

2.3: Εκπαιδευτικά εργαστήρια για μαθητές/ριες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Τα σχέδια εργαστηρίων που παρατίθενται παρακάτω διαμορφώθηκαν με την ολοκλήρωση των οκτώρων εργαστηρίων κατάρτισης του έργου για εκπαιδευτικούς. Το περιεχόμενό τους βασίστηκε στην ανατροφοδότηση και τις ιδέες που συλλέχθηκαν από τους συμμετέχοντες/ουσες εκπαιδευτικούς σε Ελλάδα, Βόρεια Μακεδονία και Βουλγαρία. Το προτεινόμενο πρόγραμμα περιλαμβάνει δίωρα συμμετοχικά εργαστήρια για μαθητές/ριες δημοτικών σχολείων, γυμνασίων και λυκείων, με διαφορετικές δραστηριότητες ανά ηλικιακή ομάδα. Οι δραστηριότητες συμβάλλουν στη βελτίωση των σχέσεων ανάμεσα σε μαθητές/ριες, αλλά και σε μαθητές/ριες και εκπαιδευτικούς, καθώς βοηθούν τους/τις συμμετέχοντες/ουσες να καλλιεργήσουν δεξιότητες αποτελεσματικής επικοινωνίας και θετικής διαχείρισης συγκρούσεων στο σχολικό και σε κάθε κοινωνικό περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα, οι δραστηριότητες βοηθούν τους/τις συμμετέχοντες/ουσες κάθε ηλικίας να αναπτύξουν δεξιότητες ενεργητικής ακρόασης και ενσυναίσθησης, πετυχαίνοντας έτσι τη μεταξύ τους ειρηνική συνύπαρξη και συνεργασία σε ένα υγιές περιβάλλον αλληλοσεβασμού και αποδοχής της ετερότητας, μακριά από κάθε μορφής βία. Για τους μαθητές του γυμνασίου και του λυκείου, περιλαμβάνονται επίσης και δραστηριότητες που στοχεύουν στη δημοκρατική, κοινωνική κινητοποίηση των μαθητών/ριών, ενισχύοντας τους δεσμούς της ομάδας μέσα από τη συσπείρωσή των τελευταίων για την επίτευξη συλλογικών δράσεων με κοινό κοινωνικό όραμα και στόχους.

Σκοπός του προγράμματος συνολικά είναι η προώθηση της δημοκρατίας, της ειρήνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα από την εκπαίδευση. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες αναμένεται να προετοιμάσουν τα μέλη της σχολικής κοινότητας σταδιακά να αναλάβουν ενεργό ρόλο πρώτα στη σχολική και έπειτα ευρύτερα στην κοινωνική ζωή, για μία κοινωνία που διέπεται από τις αρχές της δικαιοσύνης, της αποδοχής και ειρηνικής συνύπαρξης. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες δε στοχεύουν άμεσα στη διαχείριση των εξ' ορισμού αμφιλεγόμενων, συγκρουσιακών ζητημάτων αλλά επιχειρούν ευρύτερα την ενδυνάμωση των μελών της σχολικής κοινότητας ώστε να επικοινωνούν αποτελεσματικά και να διαχειρίζονται δημοκρατικά οποιαδήποτε προστριβή προκύπτει στο σχολικό περιβάλλον.

Επίπεδο εκπαίδευσης: δημοτικό σχολείο, γυμνάσιο, λύκειο

Κατηγορία εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων: βιωματικά, συμμετοχικά εκπαιδευτικά εργαστήρια

Λέξεις κλειδιά: συνεργασία, σεβασμός, ανθρώπινα δικαιώματα, θετικό κλίμα, μείωση επιθετικής συμπεριφοράς, διαχείριση αντιπαράθεσης, συνύπαρξη, κατανόηση αποδοχή, κοινωνική κινητοποίηση

Σκοπός: προώθηση της δημοκρατικής εκπαίδευσης, υποστήριξη σχολείων ώστε να λειτουργούν ειρηνικά, σύμφωνα με τις αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενδυνάμωση του κοινωνικού ρόλου του σχολείου

Στόχοι:

- ▶ Αποτελεσματική διαχείριση και μείωση αντιπαράθεσεων, διαπροσωπικών συγκρούσεων στο σχολείο.
- ▶ Προώθηση του σεβασμού προς τα δικαιώματα και τα συναισθήματα των άλλων.
- ▶ Ενίσχυση της προσωπικότητας των μαθητών/ριών.
- ▶ Δημιουργία θετικού και δημιουργικού κλίματος στην τάξη.
- ▶ Μείωση επιθετικότητας και κάθε μορφής βίας στο σχολείο.
- ▶ Προώθηση συνεργασίας για την επίτευξη κοινών κοινωνικών στόχων.
- ▶ Καλλιέργεια κουλτούρας δημοκρατικού διαλόγου και συνεργασίας στο σχολείο.

Υλοποίηση:

Κάθε εκπαιδευτικό εργαστήριο του προγράμματος έχει διάρκεια 2 διδακτικές ώρες και μπορεί να πραγματοποιηθεί ανεξάρτητα με τη συμμετοχή 10-25 μαθητών/ριών (συνήθως ανά σχολικό τμήμα). Για κάθε σχολική τάξη μπορεί να συντεθεί ένα διαφορετικό εργαστήριο με δραστηριότητες που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/ριών. Η δομή είναι παρόμοια για όλα τα εργαστήρια. Μετά από τις βιωματικές, συμμετοχικές δραστηριότητες, σε κάθε εργαστήριο ακολουθεί συζήτηση στον κύκλο (ολομέλεια). Στο τέλος κάθε εργαστηρίου γίνεται ένας κύκλος αξιολόγησης από τους/τις συμμετέχοντες/ουσες μαθητές/ριες με τρόπο που περιγράφεται στον εκπαιδευτικό αυτό οδηγό.

Μεθοδολογία:

Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε σύμφωνα με τις αρχές της μη τυπικής εκπαίδευσης. Βασίζεται στην ενεργή συμμετοχή των μαθητών/ριών οι οποίοι/ες, μέσα από τις διαδραστικές δραστηριότητες του προγράμματος, έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν καλύτερα τον εαυτό τους και τους άλλους, να ακούσουν, να αντιληφθούν, να συναισθανθούν τα μέλη της ομάδας και να μάθουν πώς να εκφράζονται και να επικοινωνούν με σεβασμό. Εκπαιδεύονται έτσι κοινωνικά, ώστε μελλοντικά να αποτελέσουν ενεργούς, δημοκρατικούς πολίτες με κριτική σκέψη, ενσυνείδηση και διάθεση να βελτιώσουν το κοινωνικό γίγνεσθαι. Αποτελεί μία μαθητοκεντρική και συλλογική διαδικασία που καλλιεργεί την ενσυναίσθηση και τις δεξιότητες επικοινωνίας των συμμετοχόντων/ουσών, κυρίως μέσα από ομαδικές αλλά και ατομικές δραστηριότητες μη λεκτικής επικοινωνίας, ενεργητικής ακρόασης και επαναδιατύπωσης, παιχνίδια ρόλων και δραστηριότητες εξάσκησης στη συλλογική λήψη αποφάσεων στην ομάδα. Μέσα από το βιωματικό παιχνίδι και τη δυναμική της ομάδας δίνεται η δυνατότητα στους/στις μαθητές/ριες να καλλιεργήσουν επίσης τη φαντασία, τη δημιουργικότητα και την κριτική τους συνείδηση ώστε να αντιληφθούν τους εαυτούς τους ως ενεργά μέρη ενός κοινωνικού συνόλου όπου αλληλεπιδρούν με σεβασμό και ισότητα.

Οι δραστηριότητες απαιτούν από τον/την εκπαιδευτή/ρια να διαμορφώσει ένα ασφαλές, φιλικό και ευχάριστο περιβάλλον ώστε όλα τα μέλη της ομάδας να αισθανθούν άνετα να εκφραστούν, να τοποθετηθούν, να συμφωνήσουν και να διαφωνήσουν ειρηνικά. Ο/η εκπαιδευτής/ρια είναι εκεί για να συντονίζει τον διάλογο, να διευκολύνει με ερωτήσεις και να κινητοποιεί τους/τις συμμετέχοντες/ουσες να εκφραστούν, εξασφαλίζοντας όμως ότι κανένας/καμία στην ομάδα δεν αισθάνεται πίεση να πάρει μέρος εάν δεν επιθυμεί. Προστατεύει τον διάλογο ώστε να γίνεται με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα όλων, χωρίς προσβολές και βία οποιασδήποτε μορφής. Σε σημεία της διαδικασίας όπου κρίνει πως χρειάζεται, συμπυκνώνει όσα ειπώθηκαν στην ομάδα και συμπληρώνει με πληροφορίες και εμπειρίες που μπορούν να βοηθήσουν τα μέλη της να αποκτήσουν μία σφαιρική εικόνα για τα πράγματα, χωρίς όμως να καταλαμβάνει χώρο και χρόνο από τους / τις συμμετέχοντες/ουσες στη διαδικασία.

Ο/η εκπαιδευτής/ρια καλείται ανάλογα με την περίπτωση να επιλέγει και να προσαρμόζει τα εργαλεία της μη τυπικής εκπαίδευσης σύμφωνα με τους μαθησιακούς στόχους, τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της ομάδας που συμμετέχει. Η εκπαιδευτική ροή που ακολουθείται στα εργαστήρια διαμορφώνεται κάθε φορά διαφορετικά αφού διαμορφώνεται από την εκάστοτε συμμετέχουσα ομάδα που αποτελεί τον ζωντανό πυρήνα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Εάν υπάρχει δυνατότητα, προτείνεται ο συντονισμός κάθε εργαστηρίου να γίνεται από δύο εκπαιδευτικούς αντί για έναν, έτσι ώστε η συνεργασία τους να "σπάει" το παραδοσιακό, δασκαλοκεντρικό μοντέλο εκπαίδευσης.

2.3.1: Δραστηριότητες για μαθητές/ριες δημοτικού σχολείου

Γνωριμία – Ενίσχυση δεσμών ομάδας

Ιδεοθύελλα (25')

Ηλικιακή Ομάδα: 8+

Στόχος: ενίσχυση δεσμών ομάδας, καλλιέργεια δεξιοτήτων επικοινωνίας

Υλικά: χαρτιά, μολύβια

Περιγραφή: Τίθεται η ερώτηση: "Όταν γνωρίζεις κάποιον τι στοιχεία θέλεις να μάθεις;"

Για παράδειγμα: Όταν ένα καινούργιο παιδί έρχεται στην τάξη σου τι θα ήθελες να γνωρίζεις για αυτόν/ή; Όταν έρχεται κάποιος/α για πρώτη φορά στην παρέα σου τι θα ήθελες να ξέρεις για αυτόν/ή; Ο/η εκπαιδευτής/ρια γράφει τις δηλώσεις σε μεγάλο αναρτημένο χαρτί. Η συζήτηση στην τάξη μπορεί να περιστραφεί γύρω από το αν υπάρχουν κοινά μεταξύ των απαντήσεων και γιατί έχουμε ανάγκη να ξέρουμε αυτές τις πληροφορίες. Μπορούν να δοθούν οι ορισμοί για την ατομική και κοινωνική ταυτότητα, καθώς και να αποτελέσει η άσκηση αυτή και εισαγωγική σε άλλες δραστηριότητες με θέμα την αποδοχή της ετερότητας.

Συνάντηση στο τρένο (25')

Ηλικιακή Ομάδα: 9+

Στόχος: ανάπτυξη δεσμών εμπιστοσύνης στην ομάδα μέσα από τη διερεύνηση διαφορών και ομοιοτήτων ανάμεσα στα μέλη

Υλικά: κάρτες, μολύβια

Περιγραφή: Μοιράζουμε μία κάρτα σε κάθε άτομο. Λέμε στους συμμετέχοντες να φανταστούν ότι θα φτάσουν σε ένα σταθμό τρένου και πρέπει να συναντήσουν κάποιον που δεν τους ξέρει. Τους παροτρύνουμε να γράψουν μία περιγραφή του εαυτού τους πάνω στην κάρτα. Μαζεύουμε τις κάρτες σε ένα κουτί. Διαλέγουμε μία κάρτα και την διαβάζουμε στην ομάδα. Τα παιδιά προσπαθούν να μαντέψουν ποιος περιγράφεται. Όποιος/α το βρίσκει, τραβά στην τύχη την επόμενη κάρτα. Επαναλαμβάνουμε μέχρι να τελειώσουν οι κάρτες. Τέλος συζητάμε: Τι κοινό έχουν οι περιγραφές; Σε τι διαφέρουν; Ποια πληροφορία δεν περιλαμβάνονταν; Σας ξάφνιασε κάτι από αυτήν την άσκηση; Ποιος νομίζετε ότι είναι ο σκοπός της άσκησης;

Κάτι θετικό (10')

Ηλικιακή Ομάδα: 7+

Στόχος: ανάπτυξη αυτοπεποίθησης, ενίσχυση θετικής επικοινωνίας στην ομάδα

Υλικά: ταμπουρίνο

Περιγραφή: Ο εκπαιδευτής/ρια χτυπά ένα ταμπουρίνο με ρυθμό και δίνει οδηγία όσο ακούγεται το ταμπουρίνο τα παιδιά να περπατούν ελεύθερα στο χώρο (σκόρπια, όχι κυκλικά). Μόλις ο χτύπος του ταμπουρίνου σταματήσει, κάθε παιδί συστήνεται σε αυτό που βρίσκει τυχαία μπροστά του και λέει στο άλλο κάτι θετικό γι' αυτό. Όταν μετά από πολλές τέτοιες επαναλήψεις αισθανθούμε ότι όλοι μίλησαν περίπου με όλους, καθόμαστε σε κύκλο. Το κάθε παιδί λέει πώς ένιωσε και το γράφει σε ένα χαρτόνι που έχουμε τοποθετήσει στη μέση του κύκλου. Δίπλα στη λέξη που θα γράψει με το πώς ένιωσε, μπορεί προαιρετικά να ζωγραφίσει κάτι σχετικό και απλό. Η συζήτηση στην ομάδα μπορεί να κυλήσει με βάση τις παρακάτω ερωτήσεις: Πόσο σημαντικό είναι να αισθανόμαστε όμορφα; Πώς επηρεάζουν την καθημερινότητά μας τα συναισθήματά μας; Πώς μπορούμε να ενεργοποιήσουμε θετικά συναισθήματα στην ομάδα μας; Υπάρχουν άλλα θετικά συναισθήματα που δεν αναφέρθηκαν κατά τη διάρκεια της δραστηριότητας; Ποια είναι αυτά και ποιες συνθήκες τα προκαλούν στον καθένα, την καθεμία από εμάς; Οι υπάρχουσες σχέσεις ανάμεσα σε όλα τα μέλη του σχολείου, είναι τέτοιες που να προκαλούν θετικά συναισθήματα σε όλους/ες; Ποιες αλλαγές χρειάζεται να γίνουν στην τάξη ή στο σχολείο μας ώστε να αισθανόμαστε όλοι και όλες καλά εκεί; Η παρούσα δραστηριότητα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εισαγωγική στην ενότητα δραστηριοτήτων με θέμα τα συναισθήματα, την επικοινωνία και τη διαχείρισή τους στην ομάδα.

Συναισθήματα

Χαμογελαστό κουτί (20')

Ηλικιακή Ομάδα: 9+

Στόχος: έκφραση συναισθημάτων, εξάσκηση συνεργατικής ικανότητας στην ομάδα

Υλικά: κουτί, κάρτες με λέξεις

Περιγραφή: Καθόμαστε σε κύκλο. Σε ένα κουτί έχουμε τοποθετήσει κάρτες – ζευγάρια με λέξεις που γράφουν κάτι θετικό (π.χ. 2 κάρτες με τη λέξη χαρά, 2 με τη λέξη αισιοδοξία, 2 με τη λέξη συνεργασία, 2 με τη λέξη φιλία, 2 με τη λέξη επικοινωνία κ.α.) Μοιράζουμε στην τύχη (κάθε παιδί τραβάει από μία) και ζητούμε από τα παιδιά να βρουν «το ταίρι τους», τον συνεργάτη τους. Στη συνέχεια το κάθε ζευγάρι στέκεται ο ένας απέναντι στον άλλο – ο ένας είναι ο Α και ο άλλος είναι ο Β. Ο Α κάνει κάποιες κινήσεις που να δείχνουν αυτό που λέει η λέξη τους και ο Β παριστάνει τον καθρέφτη του.

Τα συναισθήματα στην ομάδα (20')

Ηλικιακή Ομάδα: 10+

Στόχος: ανάπτυξη ευαισθησίας απέναντι στα συναισθήματα των άλλων

Υλικά: -

Περιγραφή: Δυο μαθητές/ριες βγαίνουν από την αίθουσα. Ενώ λείπουν, οι άλλοι/ες μαθητές/ριες επιλέγουν να υποδυθούν ένα συναίσθημα. Για παράδειγμα ότι είναι χαρούμενοι, θυμωμένοι, απογοητευμένοι, ενθουσιασμένοι, βαριεστημένοι, νιώθουν μοναξιά και άλλα. Οι δυο μαθητές/ριες επιστρέφουν και τα άλλα παιδιά υποδύονται το συναίσθημα που έχουν επιλέξει. Οι δύο μαθητές/ριες πρέπει να μαντέψουν το συναίσθημα. Επαναλαμβάνουμε όσες φορές χρειάζεται. Κάνουμε τις παρακάτω ερωτήσεις: Στους μαθητές που βγήκαν από την ομάδα: Ήταν εύκολο να μαντέψετε τα συναισθήματα; Σε όλη την ομάδα: Πόσο εύκολο ήταν να υποδυθείτε ένα συναίσθημα; Συνοψίζοντας εξηγούμε, γιατί είναι σημαντικό να γνωρίζουμε πως αισθάνονται οι άνθρωποι γύρω μας;

Στη συνέχεια, τα μέλη της ομάδας μπορούν να μοιραστούν εμπειρίες τους που τους προκάλεσαν θετικά συναισθήματα. Μέσα από τα παραδείγματα, εστιάζουμε στη σημασία της ειρηνικής επικοινωνίας και συναναστροφής ανάμεσα σε κάθε ομάδα (οικογένεια, παρέα, σχολείο, εργασία κ.ά.) ανθρώπων οποιαδήποτε ηλικίας.

Το κρεμμύδι της ομοιότητας (25')

Ηλικιακή Ομάδα: 10+

Στόχος: ενίσχυση δεσμών ομάδας, αποδοχή, επικοινωνία

Υλικά: -

Περιγραφή: Ζητάτε από τους συμμετέχοντες να σχηματίσουν ένα εσωτερικό και ένα εξωτερικό κύκλο (τα στρώματα του κρεμμυδιού) και να στέκονται ο ένας απέναντι στον άλλο. Κάθε ζευγάρι πρέπει να βρει (πολύ γρήγορα) κάτι κοινό στους δυο (συνήθεια, άποψη, ιστορικό, συμπεριφορά, συνήθειες, επιθυμίες και ενδιαφέροντα κ.τ.λ.), και τον τρόπο για να το εκφράσει. Μπορούμε να υποδείξουμε συγκεκριμένες ομοιότητες, πχ. αγαπημένο φαγητό, τι δεν μου αρέσει στο σχολείο, η οικογένειά μου, η μουσική που μου αρέσει, τι συνηθίζω το πρωί... Οι τρόποι έκφρασης μπορούν να είναι ελεύθεροι ή μπορούμε ως εκπαιδευτές/ριες, να υποδείξουμε διάφορους τρόπους, π.χ. "πες το με ένα τραγούδι", "κάνε μια μικρή μίμηση", "δημιούργησε ένα μικρό ποίημα", "δείξε το με θορύβους", "δείξε το με σύμβολο", κτλ. Αφού γίνει αυτό, ο εξωτερικός κύκλος του κρεμμυδιού μετακινείται μια θέση δεξιά και κάθε νέο ζευγάρι πρέπει να βρει ξανά μια ομοιότητα και να την εκφράσει. Συνεχίζουν την κίνηση προς τα δεξιά μέχρι να φτάσει στο τέλος ο κύκλος. Έτσι κάθε φορά παίζουμε όλο και πιο "βαθιά" στα κρεμμύδια μας.

Το κρεμμύδι της διαφοράς (30')

Περιγραφή: Επαναλαμβάνεται η προηγούμενη άσκηση, αυτή τη φορά όχι με ομοιότητες, αλλά με διαφορές στους τομείς που αναφέρθηκαν παραπάνω στο "κρεμμύδι της ομοιότητας" ή και σε άλλα ζητήματα όπως για παράδειγμα τα αθλήματα και οι αθλητικές ομάδες, τα σχολικά μαθήματα, τα είδη ταινιών που προτιμούμε, οι διατροφικές συνήθειες καθώς και άλλα χαρακτηριστικά ατομικής ταυτότητας όπως ενδεικτικά το θρήσκευμα, η καταγωγή, η κουλτούρα, το φύλο κ.ά. Οι συμμετέχοντες/ουσες ανακαλύπτουν τις διαφορές τους καθώς και τους τρόπους με τους οποίους αυτές μπορεί να αποτυπώνονται στην κοινωνία. Μετά από κάθε κύκλο απαντήσεων ανά ζευγάρι ο/η εκπαιδευτής/ρια φωτίζει μία κοινή διάσταση στα ζητήματα που αναφέρθηκαν η οποία ενώνει τους / τις συμμετέχοντες/ουσες ακόμα και αν διαφέρουν. Για παράδειγμα, μπορεί να αναφερθεί στις επίσημες κοινές θρησκείες που μπορεί να υπάρχουν σε διαφορετικά κράτη, σε κοινές βασικές αρχές που μπορεί να συγκλίνουν σε διαφορετικές θρησκείες, σε κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά και συνήθειες που μπορεί να συναντώνται σε διαφορετικές κουλτούρες κ.ά.

Στο τέλος και των δύο φάσεων της δραστηριότητας

μπορούμε να συζητήσουμε: Ποιες ομοιότητες/διαφορές μας ξαφνιάζουν; Σε τι οφείλονται; Πόσο συμπληρωματικές μπορούν να είναι οι διαφορές μας; Γιατί είναι σημαντικό να μην περιορίζουμε με οποιασδήποτε μορφής βία (π.χ. με προσβολές, κοινωνικό αποκλεισμό, σωματική βία) τόσο την έκφραση ατομικής ταυτότητας όσο και την ελεύθερη επιλογή των συμμαθητών/ριών μας; (για παράδειγμα τη γλώσσα που μιλάει κάποιος/α, το φύλο, τα σωματικά και άλλα χαρακτηριστικά αλλά και την επιλογή δραστηριοτήτων, ντυσίματος, τις διατροφικές επιλογές κ.ά.;)

Ο ζωντανός καθρέφτης (15')

Ηλικιακή Ομάδα: 10+

Στόχος: αναγνώριση συναισθημάτων, εξάσκηση της ικανότητας να κατανοούμε και να μοιραζόμαστε τα συναισθήματα ενός άλλου προσώπου (ενσυναίσθησης)

Υλικά: -

Περιγραφή: Τα παιδιά χωρίζονται σε ζευγάρια. Το ένα αναπαριστά το "πρόσωπο" και το άλλο την "εικόνα του καθρέφτη". Το παιδί "πρόσωπο", σκέφτεται έντονα κάποια συγκεκριμένη συναισθηματική εμπειρία, δείχνοντας το συναίσθημά του με την έκφραση του προσώπου και του σώματός του. Το παιδί "καθρέφτης" αναπαράγει όπως ο καθρέπτης τις εκφράσεις του προσώπου και του σώματος του πρώτου παιδιού. Αναγνωρίζει τη συναισθηματική κατάσταση του παιδιού "πρόσωπο" και προσπαθεί να μαντέψει από που προήλθε. Επιτρέπουμε στο παιδί "καθρέφτη" πέντε προσπάθειες μαντέματος. Μετά από κάθε προσπάθεια του δίνουμε ένα βοηθητικό στοιχείο, όπως: "Ναι, έχει να κάνει με την οικογένεια" ή "Όχι, έχει να κάνει με το σχολείο". Φροντίζουμε να έχουμε εξηγήσει στα παιδιά ότι μπορούν να μοιραστούν προσωπικές μόνο εμπειρίες, συναισθήματα και σκέψεις χωρίς να εκθέσουν τις εμπειρίες άλλων προσώπων γιατί οι τελευταίοι ίσως δεν επιθυμούν κάτι τέτοιο.

Συνεργασία

Ρομπότ και μηχανικός (10')

Ηλικιακή Ομάδα: 8+

Στόχος: εξάσκηση της συνεργασίας

Υλικά: -

Περιγραφή: Οι συμμετέχοντες ομαδοποιούνται σε ομάδες των τριών ατόμων. Ο ένας, η μία είναι ο/η μηχανικός και οι άλλοι/ες δύο τα ρομπότ. Τα ρομπότ στέκονται πλάτη με πλάτη. Όταν ο μηχανικός τα χτυπήσει στο κεφάλι αρχίζουν να κινούνται αλλά πηγαίνουν μόνο μπροστά. Ακόμα και αν συναντήσουν εμπόδιο δεν μπορούν να στρίψουν. Στόχος του μηχανικού είναι να φέρει τα δύο ρομπότ πρόσωπο με πρόσωπο. Μπορεί να τα κάνει να στρίψουν δεξιά χτυπώντας τα στο δεξί τους ώμο και αντίστοιχα να στρίψουν αριστερά χτυπώντας τα στον αριστερό τους ώμο σε γωνία 90 μοιρών.

Ποιος άλλαξε; (15')

Ηλικιακή Ομάδα: 8+

Στόχος: εξάσκηση μνήμης και συνεργατικής ικανότητας

Υλικά: -

Περιγραφή: Ένα παιδί μπαίνει στον κύκλο, γονατίζει σκυφτό, κλείνει τα μάτια και δύο άλλα παιδιά αλλάζουν θέση μεταξύ τους. Το παιδί που είναι στο κέντρο σηκώνεται και προσπαθεί να μαντέψει ποιοι άλλαξαν θέση. Οι ρόλοι εναλλάσσονται, ενώ μπορούμε να βάλουμε δύο μαθητές στο κέντρο ενισχύοντας έτσι το στοιχείο της συνεργασίας.

Συμπληρώνω τη ζωγραφιά (15')

Ηλικιακή Ομάδα: 10+

Στόχος: εξάσκηση συνεργατικής ικανότητας

Υλικά: χαρτιά, μαρκαδόροι, υπολογιστής ή ηχοσύστημα για αναπαραγωγή μουσικής

Περιγραφή: Τοποθετούμε σε τυχαία σημεία στο χώρο λευκά χαρτιά. Για όση ώρα ακούγεται μουσική τα παιδιά περιφέρονται ελεύθερα στο χώρο. Όταν σταματά, πρέπει να επιλέξουν ένα χαρτί και να κάνουν μια σύντομη ζωγραφιά. Εξηγούμε πως κάθε φορά πρέπει να επιλέγουν διαφορετικό χαρτί και να συμπληρώνουν το σχέδιο που ήδη υπάρχει. Μπορούμε να έχουμε μια συγκεκριμένη θεματική ενότητα, για παράδειγμα: "μια μερα στο σχολείο".

Πλάτη με Πλάτη (10')

Ηλικιακή Ομάδα: 10+

Στόχος: εξάσκηση συνεργατικής ικανότητας

Υλικά: χαρτιά, μαρκαδόροι

Περιγραφή: Δύο παιδιά κάθονται πλάτη με πλάτη. Δίνουμε σε ένα από τα δύο παιδιά ένα χαρτί με ένα ακανόνιστο σχήμα. Χωρίς να έχουν οπτική επαφή, το παιδί που κρατά το χαρτί προσπαθεί να εξηγήσει στο άλλο πώς να ζωγραφίσει το σχήμα.

Μόλις η άσκηση ολοκληρωθεί, η συζήτηση μπορεί να κινηθεί γύρω από τις ερωτήσεις: Ήταν εύκολο ή δύσκολο να συνεργαστείτε; Τι σας διευκόλυνε ή σας δυσκόλεψε στο να επικοινωνήσετε αποτελεσματικά; Υπάρχουν περιπτώσεις στην καθημερινότητά σας όπου αισθάνεστε ότι δε σας καταλαβαίνουν; Ποιες είναι οι προϋποθέσεις ώστε να εξασφαλίσουμε ότι θα επικοινωνήσουμε αποτελεσματικά με κάποιον;

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εισαγωγική σε άλλες δραστηριότητες με θέμα την ενεργητική ακρόαση και την ειρηνική επικοινωνία.

Από την καταστροφή στην δημιουργία (30')

Ηλικιακή Ομάδα: 10+

Στόχος: ενδυνάμωση εαυτού και ομάδας, καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας, ανάπτυξη δημιουργικότητας

Υλικά: χαρτιά, μαρκαδόροι, κόλλες

Περιγραφή: Τα παιδιά ατομικά, ζωγραφίζουν σε ένα χαρτί με ό,τι χρώμα ή χρώματα επιλέγουν "την πιο όμορφη ζωγραφιά". Μόλις τελειώσουν, τους ζητάμε να το σκίσουν σε κομματάκια. Αυτό είναι συνήθως επώδυνο. Πρέπει όμως να κρατήσουν όλα τα κομμάτια. Στη συνέχεια ανταλλάσσουν τα κομματάκια τους με το ζευγάρι τους. Τώρα μαζί ως ζευγάρι, με τα κομμάτια που έχουν μπορούν να φτιάξουν πάνω σε νέα κόλλα χαρτί μια νέα σύνθεση – κολλάζ. Μπορούν να ζωγραφίσουν, να κάνουν τρεις διαστάσεις, γενικά είναι ελεύθεροι να δημιουργήσουν μια σύνθεση. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης ζητάμε από τους/τις μαθητές/ριες να μοιραστούν τα συναισθήματά τους από την εμπειρία της δραστηριότητας. Ποια δουλειά τους φάνηκε πιο ενδιαφέρουσα, η ατομική ζωγραφιά ή η σύνθεση σε ζευγάρια; Η συζήτηση μπορεί να συνεχιστεί ώστε να τονιστεί στην ομάδα η σημασία του να υπάρχει κατανόηση, στήριξη και βοήθεια για εμάς, ιδίως σε περιπτώσεις όπου αισθανόμαστε πως κάτι σημαντικό για εμάς έχει "καταστραφεί".

Ειρηνική συνύπαρξη και επικοινωνία

Προσδοκίες σε σχέση με την έννοια ειρηνική συνύπαρξη (30')

Ηλικιακή Ομάδα: 11+

Στόχος: ενίσχυση επικοινωνίας, συνεργασίας, κριτικής σκέψης

Υλικά: μεγάλο χαρτί, μαρκαδόροι

Περιγραφή: Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες των 3-5 συζητούν για το τι σημαίνει ειρηνική συνύπαρξη στο σχολείο για τον καθένα, την καθεμιά. Στη συνέχεια, στον κύκλο, ακούγονται οι απόψεις που συζητήθηκαν σε κάθε ομάδα. Το ουσιαστικό είναι να ακουστούν όλες οι απόψεις και να δοθεί το μήνυμα ότι δεν υπάρχει σωστή και λάθος αντίληψη αλλά ένας πλούτος διαφορετικών απόψεων, ότι ο καθένας φέρνει στην ομάδα το βίωμά του και τις εμπειρίες του για να τις μοιραστεί. Καταγράφουμε σε ένα μεγάλο χαρτόνι όλες τις απόψεις. Από τη δραστηριότητα αυτή, μπορεί στη συνέχεια να προκύψει ένα "συμβόλαιο" της τάξης, με δέσμευση όλων των μελών της να επικοινωνούν με τους ειρηνικούς όρους τους οποίους έχουν σκεφτεί. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να αποτελέσει την εισαγωγή σε δραστηριότητες για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού και της βίας, καθώς και σε δραστηριότητες για την αποτελεσματική και τη θετική επικοινωνία ανάμεσα στα μέλη της ομάδας.

Προσοχή – κίνδυνος! (30')

Ηλικιακή Ομάδα: 10+

Στόχος: ενίσχυση αυτό-έκφρασης, βελτίωση επικοινωνιακών δεξιοτήτων

Υλικά: χαρτιά, μαρκαδόροι

Περιγραφή: Εξηγούμε στα παιδιά πως ένας τρόπος να μειώσουμε τις συγκρούσεις και την επιθετικότητά μας στην καθημερινή μας ζωή είναι να ενισχύσουμε την ικανότητά μας να αναγνωρίζουμε τις φορτισμένες καταστάσεις έγκαιρα. Ζητάμε από το καθένα να σκεφτεί μια φορτισμένη κατάσταση από την οποία προέρχονται πολλά προβλήματα. Ξεκινάμε με ένα προσωπικό παράδειγμα και στη συνέχεια δημιουργούμε τη λίστα συγκεκριμένων προβληματικών καταστάσεων που αναφέρονται από τα παιδιά. Μετά από κάθε παράδειγμα, ρωτάμε εάν και άλλα παιδιά έχουν αντιμετωπίσει παρόμοιες καταστάσεις. Βασιζόμενοι στα παραδείγματα δημιουργούμε μια καινούρια λίστα:

“Μπορούμε να περιμένουμε πρόβλημα όταν...”

Λόγου χάρη:

“Όταν είμαστε αγχωμένοι/ες για κάποιο γεγονός που πρόκειται να συμβεί, Όταν δεν έχουμε προετοιμαστεί για κάτι που συμβαίνει, Όταν καταπατούν ή παραβιάζουν τον προσωπικό μας χώρο, Όταν αντιμετωπίζει πρόβλημα κάποιος άνθρωπος που αγαπάμε” κ.ο.κ.

Αμέσως μετά τα παιδιά επιλέγουν μια προβληματική κατάσταση από τη λίστα που δημιουργήσαμε και προσπαθούν να φανταστούν περισσότερες λεπτομέρειες, όπως πώς αντέδρασε το πρόσωπο που εμπλέκονταν.

Συζητάμε:

Από ποια σημάδια μπορούμε να καταλάβουμε ότι κάποιο πρόσωπο είναι θυμωμένο; Τι σημάδια εκπέμπει το σώμα μας όταν θυμώνουμε;

- ▶ Μη λεκτικά παραδείγματα: κόκκινο πρόσωπο, στεγνά χείλη, σφιγμένο σαγόني, τρέμουλο, κούνημα των χεριών, σκληρό βλέμμα, κλπ.
- ▶ Λεκτικά παραδείγματα: σκληρές λέξεις, υβριστικές εκφράσεις, κλπ.
- ▶ Σημάδια που εκπέμπει το σώμα: ταχυπαλμία, σφίξιμο στο στομάχι, κοκκίνισμα, κλπ.

Εάν εντοπίσουμε κάποια από αυτά τα σημάδια σε εμάς ή στο άλλο πρόσωπο νωρίς, μπορούμε να κάνουμε κάτι, έτσι ώστε να αποφύγουμε τα χειρότερα; Αν ναι, τι είναι αυτό; Τέλος όσα παιδιά επιθυμούν, ζωγραφίζουν τα σημάδια του θυμού και τα αναπαριστούν σωματικά.

Το λουλούδι των λύσεων (15')

Ηλικιακή Ομάδα: 10+

Στόχος: ενίσχυση αυτό-έκφρασης, βελτίωση επικοινωνιακών δεξιοτήτων

Υλικά: μεγάλο χαρτί, μαρκαδόροι, χαρτάκια ποστ ιτ

Περιγραφή: Καθόμαστε σε κύκλο. Στο κέντρο υπάρχει σε χαρτί του μέτρου ένα λουλούδι. Το κάθε παιδί γράφει ή ζωγραφίζει σε ένα χαρτάκι ποστ ιτ έναν τρόπο ελέγχου του θυμού (π.χ. βαθιές ανάσες, κλείσιμο των ματιών και μέτρημα ως το δέκα, προσωρινή αποχώρηση από το σημείο σύγκρουσης κ.ά.). Στη συνέχεια τοποθετούν τα χαρτάκια στα πέταλα του λουλουδιού.

Θεατρικό παιχνίδι: (60')**Ηλικιακή Ομάδα:** 10+**Στόχος:** ενίσχυση συνεργασίας, βελτίωση επικοινωνιακών δεξιοτήτων, νοητική επεξεργασία και κριτική σκέψη, συλλογική αναζήτηση λύσεων στην ομάδα**Υλικά:** -**Περιγραφή:** Τα παιδιά χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες και σε κάθε μια δίνεται το παρακάτω σενάριο (το ίδιο σε όλες τις ομάδες):

Σενάριο: Κάποια παιδιά διασκεδάζουν στο διάλειμμα στο σχολείο και κατά λάθος ρίχνουν το φαγητό σας. Συνεχίζουν να γελάνε κάνοντας διάφορα αστεία.

Κείμενο:

Α: Πέτα τα καπέλο εδώ! Πάνω από τα κεφάλια τους!

Β: Πιάσε!

Α: (προσπαθεί να πιάσει το καπέλο, χτυπά το τραπέζι, ρίχνει το φαγητό του παιδιού Γ, αλλά χωρίς να δώσει καμία σημασία, συνεχίζει να φωνάζει στον Α): Από 'δω!

Γ: Ε! Αυτό ήταν το φαγητό μου!

Α: Τί είπες; λέει στον Γ που διαμαρτύρεται. Και αμέσως, πάλι, αγνοώντας τα παράπονά του, απευθύνεται προς το φίλο του: Ε! Φίλε, πέτα το από δω! Μην αφήσεις τον Δ να το πιάσει!

Γ: Ξέρετε παιδιά ότι ρίξατε το φαγητό μου; (με πιο υψωμένη φωνή)

Α: Έπρεπε να πιάσω το καπέλο! (ειρωνικά)

Δίνεται στα παιδιά κάποιος χρόνος, έτσι ώστε να μοιράσουν τους ρόλους, να εμπλουτίσουν όπως επιθυμούν το σενάριο και να καταλήξουν σε μια λύση του προβλήματος προτού η κατάσταση ξεφύγει. Αμέσως μετά, κάθε ομάδα παρουσιάζει το θεατρικό της. Συζητάμε σχετικά με τις λύσεις που προτάθηκαν από την κάθε μια και ψάχνουμε να βρούμε περαιτέρω ειρηνικούς τρόπους επίλυσης των διαφορών μας.

Το σχολείο της ειρήνης (30')**Ηλικιακή Ομάδα:** 10+**Στόχος:** ενίσχυση συνεργασίας, επικοινωνίας, δημιουργικότητας, φαντασίας**Υλικά:** χαρτιά, μαρκαδόροι, περιοδικά, κόλλες, ψαλίδια**Περιγραφή:** Τα παιδιά χωρίζονται σε υποομάδες των 4-6 μελών. Τους δίνεται χαρτί 1x1 μ. Διαβάζουμε το ακόλουθο σενάριο: "Οραματιστείτε ένα φανταστικό χώρο, στον οποίο βρίσκεται ένα σχολείο, όπου όλα θα είναι ευχάριστα και ειρηνικά. Συζητήστε και απεικονίστε το σχολείο σας στο χαρτί (περιβάλλον, κανόνες, παιδεία κτλ.)" Μπορούν να χρησιμοποιήσουν διάφορα υλικά: χρώματα, κολλάζ, κτλ. Είναι δυνατόν να γράψουν και λέξεις – φράσεις. Βάζουν ένα τίτλο.

Παρουσιάζουν την εργασία τους στην τάξη. Μετά την παρουσίαση της κάθε ομάδας, ρωτάμε:

Ήταν δύσκολο να συμφωνήσετε; Τι σας ενέπνευσε ώστε να έχετε ιδέες; Ποιες από τις ιδέες σας θα μπορούσατε άμεσα να εφαρμόσετε ώστε το σχολείο σας να πλησιάσει αυτό της εργασίας σας; Τι θα μπορούσαμε να κάνουμε συλλογικά ώστε οι ιδέες μας να φτάσουν στους υπευθύνους οι οποίοι μπορούν να προχωρήσουν στις απαιτούμενες αλλαγές; (π.χ. στους εκπαιδευτικούς, τον/τη διευθυντή/ρια του σχολείου, τους γονείς, τα στελέχη εκπαίδευσης, τους τοπικούς φορείς κλπ.) Πώς αποφασίσατε για το ποιος θα το παρουσιάσει; Τα έργα μπορούν να αναρτηθούν μόνιμα στον τοίχο.

Αξιολόγηση

Γράφω ή ζωγραφίζω τις εντυπώσεις μου (10')

Ηλικιακή Ομάδα: 8+

Στόχος: Να εκφράσουν τα παιδιά τις εντυπώσεις τους για το πρόγραμμα στο οποίο συμμετείχαν, να προτείνουν αλλαγές για βελτίωση, να μοιραστούν θετικές και αρνητικές εμπειρίες και συναισθήματα από τη διαδικασία, να αξιολογήσουν τον εαυτό τους και την ομάδα.

Υλικά: χαρτιά, μολύβια

Περιγραφή: Μοιράζουμε στα παιδιά από ένα χαρτί και τα παροτρύνουμε να γράψουν ή να ζωγραφίσουν τις εντυπώσεις τους και τα συναισθήματά τους σχετικά με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που προηγήθηκε. Αμέσως μετά όποιος θέλει μπορεί να μοιραστεί τις σκέψεις του με την ομάδα. Ακολουθεί συζήτηση όπου ο καθένας, η καθεμιά μπορεί να παραθέσει τις εντυπώσεις του και να αναφέρει αν πιστεύει πως έχει μάθει ή κερδίσει κάτι από τη δράση.

.....

Ανθοδέσμη (5')

Υλικά: -

Περιγραφή: Τα παιδιά σε κύκλο μαζεύουν λουλούδια σκύβοντας γύρω από τα πόδια τους και χαρίζουν την ανθοδέσμη στον/στη διπλανό/ή λέγοντας ένα θετικό του/της γνώρισμα (γελαστός/ή, δυνατός/ή, υπομονετικός/ή, πιστός/ή φίλος/η, ωραία μαλλιά κλπ.).

2.3.2: Δραστηριότητες για μαθητές/ριες γυμνασίου και λυκείου

Γνωριμία – Ενίσχυση δεσμών ομάδας

Συστήνομαι μέσα από 3 αντικείμενα (15')

Ηλικιακή Ομάδα: 13+

Στόχος: γνωριμία, ενδυνάμωση σχέσεων στην ομάδα

Υλικά: όποια αντικείμενα επιλέξουν οι συμμετέχοντες/ουσες για να συστηθούν στην ομάδα

Περιγραφή: Καθένας, καθεμιά παρουσιάζει τον εαυτό του/της στην ομάδα μέσα από τρία αντικείμενα που φέρνει στον κύκλο. Τα αντικείμενα αυτά μπορεί να περιγράφουν την καθημερινότητά του/της, τα συναισθήματά του/της αυτή την περίοδο, τις αγαπημένες του/της δραστηριότητες ή ό, τι άλλο επιλέξει για να συστηθεί στην ομάδα.

Ειρηνική συνύπαρξη και επικοινωνία

Ακούμε, στ' αλήθεια; (40')

Ηλικιακή Ομάδα: 13+

Στόχος: καλλιέργεια δεξιοτήτων ενεργητικής ακρόασης, ενίσχυση ικανότητας διάκρισης ανάμεσα σε τρόπους βίαιης και μη βίαιης επικοινωνίας, προώθηση μη βίαιης επικοινωνίας ανάμεσα στα μέλη της ομάδας

Υλικά: φύλλα οδηγιών, χαρτί, μολύβι

Περιγραφή: Χωρίζουμε τους συμμετέχοντες/ουσες σε δύο ομάδες. Ζητάμε από τα μέλη της πρώτης ομάδας να σκεφτούν τα σημαντικότερα ζητήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η ανθρωπότητα, τα οποία ζητούν άμεσα επίλυση. Τα μέλη της πρώτης ομάδας κάθονται σε καρέκλες που είναι τοποθετημένες η μία δίπλα στην άλλη, και έχουν απέναντί τους καθέννας, καθεμιά μία άδεια καρέκλα.

Κάθε μέλος της δεύτερης ομάδας, παίρνει και ένα διαφορετικό φύλλο οδηγιών. Οι οδηγίες μπορεί να είναι οι:

- ▶ Κοιτάζεις τον/την ομιλητή/ρια στα μάτια κάθε 5 δευτερόλεπτα. Παράλληλα, σφυρίζεις συνεχώς όσο μιλάει.
- ▶ Κοιτάζεις τον/την ομιλητή/ρια στα μάτια κάθε 5 δευτερόλεπτα. Κάθε τόσο, χασμουριέσαι.
- ▶ Δεν κοιτάζεις ποτέ στα μάτια τον/την ομιλητή/ρια. Κρατάς το βλέμμα σου κολημένο σε μία γωνία της αίθουσας.
- ▶ Καμπουριάζεις στην καρέκλα σου, κοιτάζεις κυρίως στο πάτωμα και ελάχιστα τον/την ομιλητή/ρια. Κλείνεις τα μάτια σου συχνά, σαν να σε παίρνει ο ύπνος.
- ▶ Κάθε λίγα δευτερόλεπτα που ο/η ομιλητής/ρια μιλάει, φωνάζεις δυνατά "Αποκλείεται! Τι είναι αυτά που λες;" ή "Δε γίνονται αυτά, τι λες τώρα;" κλπ.
- ▶ Κοιτάζεις σταθερά τον ομιλητή/ρια. Ακούς προσεκτικά και όταν συμφωνείς με κάτι που υποστηρίζει ο/η ομιλητής/ρια, χαμογελάς και γνέφεις συγκαταβατικά το κεφάλι σου. Διατηρείς ευγενική έκφραση στο πρόσωπό σου ό,τι και αν ακούσεις. Σημειώνεις σημεία τα οποία θα ήθελες να σχολιάσεις, μόλις ολοκληρώσει ο/η ομιλητής/ρια.

Ζητάμε από τα μέλη της πρώτης ομάδας να τοποθετηθούν σε 1-2 λεπτά, με τα μέλη της δεύτερης ομάδας να ακούν και να αντιδρούν με τον τρόπο που υποδεικνύεται στις οδηγίες τους. Αφού ολοκληρώσουν τα μέλη της πρώτης ομάδας, τα μέλη της δεύτερης αποκαλύπτουν ποια οδηγία είχαν.

Συζητάμε στην ομάδα: Ποια αντίδραση δήλωνε ότι ο ακροατής/ρια ακούει; Ποια μπορεί να ήταν τα συναισθήματα ακροατών και ομιλητών/ριών σε κάθε περίπτωση; Στην πραγματική ζωή, τότε αισθανόμαστε ότι κάποιος/-α μας ακούει και πώς αισθανόμαστε όταν δε συμβαίνει αυτό; Ποιες είναι συνήθως οι αντιδράσεις μας όταν δε μας ακούν; Γιατί είναι σημαντικό να ακούμε τον / τη συνομιλητή/ριά μας; Ποιες είναι οι συνθήκες και οι προϋποθέσεις ώστε να επιτυγχάνεται η αποτελεσματική επικοινωνία; Συνήθως στη ζωή μας, ακούμε πραγματικά; Υπάρχουν προϋποθέσεις; Ποια αποτελέσματα φέρνει αυτό;

Το ίδιο, αλλιώς... (40')

Age Group: 13+

Στόχος: εξάσκηση στη μη βίαιη έκφραση και επικοινωνία, βελτίωση δεξιοτήτων επικοινωνίας στην ομάδα

Υλικά: χαρτί του μέτρου, μαρκαδόροι, χαρτοταινία

Περιγραφή: Γράφουμε σε χαρτί του μέτρου τις παρακάτω φράσεις, τη μία δίπλα στην άλλη:

ΤΙ ΠΑΡΑΤΗΡΩ, ΤΙ ΑΙΣΘΑΝΟΜΑΙ, ΤΙ ΕΧΩ ΑΝΑΓΚΗ, ΤΙ ΖΗΤΑΩ

Στη συνέχεια, σε άλλο χαρτί γράφουμε τις παρακάτω δύο προτάσεις.

“Η αδερφή μου είναι “βρομούλω”. Η αδερφή μου παρατάει τα βρώμικα ρούχα της όπου βρει στο δωμάτιο που μοιραζόμαστε.”

Συζητάμε με τα μέλη της ομάδας εάν μία τέτοια προσέγγιση στον τρόπο που επικοινωνούμε, μπορεί να φέρει αλλαγή στη συμπεριφορά κάποιου ανθρώπου. Ποια είναι η έκβαση συνήθως όταν η επικοινωνία βασίζεται σε προσβολές και επιθέσεις ανάμεσα σε δύο πλευρές; Ποιες συμπεριφορές μας οδηγούν σε σύγκρουση; Ποιες σε επίλυση; Είναι κοινός ο τρόπος που ανταποκρινόμαστε κάθε φορά; Από τι εξαρτάται; Υπό ποιες συνθήκες και προϋποθέσεις μπορεί καθένας, καθεμιά στην ομάδα να επικοινωνεί αποτελεσματικά με κάποιον/-α;

Στη συνέχεια, ζητάμε από την ομάδα να επαναδιατυπώσει τις παραπάνω προτάσεις, ακολουθώντας το μοντέλο μη βίαιης επικοινωνίας κατά το οποίο εκφράζουμε τι παρατηρούμε, πώς αισθανόμαστε με αυτό, ποια αλλαγή έχουμε ανάγκη να συμβεί και τι ακριβώς ζητάμε από τον / τη συνομιλητή/-ριά μας.

Για παράδειγμα, ο νέος τρόπος να επικοινωνήσουμε τη θέση μας θα μπορούσε να επαναδιατυπωθεί ως εξής: *“Αφήνεις συνεχώς τα ρούχα σου όπου βρεις στο δωμάτιο. Με ενοχλεί αυτό και θυμώνω τόσο πολύ κάθε φορά που συμβαίνει. Έχω ανάγκη να ζω σε ένα καθαρό χώρο όπου με σέβονται. Σου ζητάω να μην τα παρατάς όπου να ‘ναι. Τουλάχιστον να μην το κάνεις όταν είναι βρώμικα και σίγουρα όχι πάνω στο γραφείο ή στο κρεβάτι μου.”*

Στη συνέχεια, οι μαθητές/ριες εργάζονται ατομικά και δημιουργούν τις δικές τους περιπτώσεις σύγκρουσης.

Εκφράζονται αρχικά όπως θα εκφράζονταν στην καθημερινότητά τους για το ζήτημα που τους ενοχλεί και στη συνέχεια επαναδιατυπώνουν, ακολουθώντας το μοντέλο:

ΤΙ ΠΑΡΑΤΗΡΩ, ΤΙ ΑΙΣΘΑΝΟΜΑΙ, ΤΙ ΕΧΩ ΑΝΑΓΚΗ, ΤΙ ΖΗΤΑΩ

Ενδεικτική λίστα αναγκών: αποδοχή, εκτίμηση, αγάπη, εμπιστοσύνη, σεβασμός, τρυφερότητα, συντροφικότητα, ηρεμία, πληρότητα, ασφάλεια αλλά και αέρας, νερό τροφή, καθαρό περιβάλλον, προσωπικός χώρος και χρόνος κ.ά.

Συζητάμε: Στις διαπροσωπικές μας συγκρούσεις, ποιον από τους δύο τρόπους είναι πιο πιθανό να ακολουθήσουμε; Για ποιους λόγους και με ποια κριτήρια αντιδρούμε κάθε φορά; Ποια είναι τα αποτελέσματα που μπορούμε να περιμένουμε σε κάθε περίπτωση; Φαίνεται πιθανό να αναπτύξουμε όλοι/ες τρόπους επικοινωνίας που δεν περιλαμβάνουν προσβολές, επιθέσεις κλπ.; Από τι εξαρτάται; Θα μπορούσαμε, θα θέλαμε να δοκιμάσουμε έναν τέτοιο τρόπο διαχείρισης συγκρούσεων στη δική μας ομάδα;

Εξηγούμε στην ομάδα ότι μπορεί ένας τέτοιος τρόπος να μας φαίνεται παράξενος αρχικά, αφού δεν έχουμε συνηθίσει να επικοινωνούμε έτσι, παρόλα αυτά μπορεί να βοηθήσει αρχικά εμάς τους ίδιους να συνειδητοποιήσουμε τι μας ενοχλεί και μπορεί να μας φέρει σε σύγκρουση, να ορίσουμε τα συναισθήματά και τις ανάγκες μας συγκεκριμένα αλλά και να προτείνουμε μία λύση στο ζήτημα που μας απασχολεί, πράγμα απίθανο να συμβεί όταν επιλέγουμε για την επικοινωνία μας επιθετικούς τρόπους.

Σταδιακά, και αν όλα τα μέλη της ομάδας εκπαιδευτούν σε έναν τέτοιο τρόπο, η επικοινωνία μπορεί να γίνει θετική και αποτελεσματική, ακόμα και όταν διαφωνούμε. Παράλληλα, εάν αντιληφθούμε τα δικαιώματα και τα καθήκοντά μας, μπορούμε να διαμορφώσουμε την τάξη, αλλά και ευρύτερα το σχολείο, τη γειτονιά, την πόλη μας σε έναν τόπο ειρηνικό και φιλικό προς κάθε άνθρωπο.

Κοινωνική κινητοποίηση

Το κοινωνικό μου δέντρο (45')

Ηλικιακή Ομάδα: 13+

Στόχος: έκφραση συναισθημάτων, συνειδητοποίηση προσωπικών και κοινωνικών ζητημάτων που απασχολούν τον εαυτό και την ομάδα, ενημέρωση, ευαισθητοποίηση για κοινωνικά ζητήματα

Υλικά: μολύβι, χαρτί

Περιγραφή: Ζητάμε από κάθε συμμετέχοντα/-ουσα να σχεδιάσει σε ένα χαρτί ένα δέντρο με 5 κλαδιά. Σε καθένα από αυτά, απαντά στις παρακάτω ερωτήσεις:

- ▶ Κάτι που κάνουν οι άνθρωποι γύρω μου (οικογένεια, φίλοι, συνάδελφοι/ισσες κ.ά.) και θαυμάζω.
- ▶ Κάτι που κάνουν οι άνθρωποι γύρω μου (οικογένεια, φίλοι, συνάδελφοι/ισσες κ.ά.) και με ενοχλεί.
- ▶ Το μεγαλύτερο κοινωνικό ζήτημα, κοινωνικό πρόβλημα στη γειτονιά μου, στον δήμο όπου ζω.
- ▶ Κάτι που γνωρίζω ότι κάνουν κάποιοι άνθρωποι για να βελτιώσουν την παραπάνω κατάσταση.
- ▶ Κάτι που μπορώ να κάνω εγώ για να βελτιώσω την παραπάνω κατάσταση.

Οι μαθητές/ριες που επιθυμούν, παρουσιάζουν στον κύκλο τις απαντήσεις τους. Κατανοούμε τα συναισθήματα που προκύπτουν από τις απαντήσεις των συμμαθητών/ριών μας; Μπορούμε να τα περιγράψουμε ώστε να τα επιβεβαιώσουν; Είναι κοινά τα ζητήματα που μας απασχολούν; Θα μπορούσαμε να συνεργαστούμε και να αναλάβουμε δράση για τη βελτίωσή των κοινωνικών προβλημάτων που ακούστηκαν στην ομάδα; Οι πρωτοβουλίες για λύση στις οποίες αναφερθήκαμε, βελτιώνουν την κατάσταση; Με ποιους τρόπους; Γνωρίζουμε άλλους ειρηνικούς τρόπους που μπορούν να φέρουν τις επιθυμητές κοινωνικές αλλαγές; Ποιοι φορείς είναι υπεύθυνοι για τις προβληματικές κοινωνικές συνθήκες οι οποίες αναφέρθηκαν στα παραδείγματα της ομάδας; Ανταλλάσσουμε ιδέες και σκέψεις στην ομάδα.

Μελέτη περίπτωσης (60')

Ηλικιακή Ομάδα: 13+

Στόχος: αναγνώριση τρόπων πρόληψης και διαχείρισης της αντιπαράθεσης στο σχολείο, εύρεση κοινών λύσεων για αποτελεσματική αντιμετώπιση

Υλικά: μολύβι, χαρτί

Περιγραφή: Σε ομάδες των 3-4 ατόμων, οι μαθητές/ριες συνθέτουν ένα σενάριο αντιπαράθεσης το οποίο μπορεί να είναι φανταστικό, ή να συμβαίνει πραγματικά στο σχολείο τους. Αποτυπώνει συγκεκριμένα το παραπάνω ζήτημα, καθώς και τις συνέπειες αυτού. Για τη διευκόλυνση των ομάδων δίνονται οι παρακάτω ερωτήσεις:

- ▶ Τι συμβαίνει;
- ▶ Από ποιον / ποιους προς ποιον / ποιους;
- ▶ Γιατί;
- ▶ Με ποιες συνέπειες, επιπτώσεις;

Εάν οι ομάδες δυσκολεύονται να δημιουργήσουν οι ίδιες την περίπτωση με την οποία θα εργαστούν, μπορούμε να δώσουμε ενδεικτικά το παρακάτω παράδειγμα.

“Στο σχολείο μας, σχεδόν καθημερινά, σημειώνονται επεισόδια βίας. Αγόρια και κορίτσια, οπαδοί αντίπαλων ομάδων, βρίσκονται σε διαρκή σύγκρουση μεταξύ τους στο σχολείο, ενώ συχνά κανονίζουν συναντήσεις για «ξύλο» μετά το σχόλασμα. Η κατάσταση αυτή δεν αλλάζει εδώ και χρόνια. Αυτό συμβαίνει γιατί... Ως συνέπεια... κ.ο.κ.”

Οι ομάδες επιστρέφουν στον κύκλο και παρουσιάζουν τις περιπτώσεις που ανέπτυξαν. Η συζήτηση εστιάζει στα ζητήματα που προκύπτουν από μία αντιπαράθεση, όταν αυτή εκφράζεται με βία. Ποια είναι τα συναισθήματα των ομάδων που μετέχουν στην αντιπαράθεση αλλά και των μαθητών/ριών παρατηρητών; Ποιο είναι το κλίμα που καλλιεργείται στο σχολείο; Μπορούμε να πούμε ότι σε ένα τέτοιο περιβάλλον τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων γίνονται σεβαστά; Με πρωτοβουλία ποιων είναι περισσότερο πιθανό να αλλάξει αυτή η κατάσταση;

Μετά τη συζήτηση, τα παιδιά επιστρέφουν στις μικρές τους ομάδες και συζητούν για λύσεις. Λύσεις που μπορεί να ενεργοποιηθούν ατομικά ή συλλογικά, σε επίπεδο σχολικής κοινότητας, αλλά και από πλευράς τοπικής αυτοδιοίκησης, φορέων κοινωνίας των πολιτών, ΜΜΕ ανάλογα με την περίπτωση. Οι λύσεις παρουσιάζονται στην ολομέλεια από τις ομάδες.

Στη συνέχεια, οι εκπαιδευτές/ριες φέρνουν στην ομάδα παραδείγματα αποτελεσματικής αντιμετώπισης της αντιπαράθεσης, εστιάζοντας σε δημοκρατικές, συλλογικές δράσεις που σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν από σχολεία με την ενεργή συμβολή των μαθητών/ριών. Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν συμμετοχικά αθλητικά και εκπαιδευτικά προγράμματα, μαθητικές καμπάνιες, διαπολιτισμικά φεστιβάλ μουσικής, φαγητού κλπ., μικτές δράσεις με τη συνεργασία γονέων, κηδεμόνων, εκπαιδευτικών και μαθητών/ριών και άλλες ειρηνικές λύσεις που προωθούν τα δικαιώματα και τη συμπερίληψη.

Αξιολόγηση

Ηλικιακή Ομάδα: 13+

Στόχος: Να εκφράσουν οι συμμετέχοντες/ουσες τις εντυπώσεις τους για το πρόγραμμα στο οποίο συμμετείχαν, να προτείνουν αλλαγές για βελτίωση, να μοιραστούν θετικές και αρνητικές εμπειρίες και συναισθήματα από τη διαδικασία, να αξιολογήσουν τον εαυτό τους και την ομάδα.

Υλικά: Φύλλα αξιολόγησης, ένα για κάθε μαθητή/ρια

Περιγραφή: Δίνουμε 5 λεπτά ώστε κάθε μαθητής/ρια να συμπληρώσει το φύλλο αξιολόγησης. Μπορούμε να κάνουμε επιλογή κάποιων μόνο από τις ερωτήσεις αξιολόγησης ανάλογα με τον διαθέσιμο χρόνο, το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων που επιλέχθηκαν, τις ανάγκες της ομάδας. Αφού οι μαθητές/ριες συμπληρώσουν τα ερωτηματολόγια, επανερχόμαστε στον κύκλο όπου όσοι/ες επιθυμούν μοιράζονται τις απαντήσεις τους στην ομάδα. Συζητάμε για τις εμπειρίες και τα συναισθήματά μας από τη συμμετοχή μας στο πρόγραμμα, προτείνουμε αλλαγές για βελτίωση, εκφράζουμε σε ποια προγράμματα θα μας ενδιέφερε να συνεχίσουμε στο μέλλον κλπ.¹²

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ:

Από τη συμμετοχή μου στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα απόλαυσα...

γιατί...

Τι θα μπορούσε να αλλάξει ώστε το πρόγραμμα να γίνει καλύτερο;

.....
Ήμουν πολύ ικανοποιημένη/ος από εμένα όταν...

.....
Ως μέλος μίας ομάδας

Μου αρέσει...

Είμαι καλή / καλός στο να...

Αναλαμβάνω να...

.....
Το πρόγραμμα για μένα με ένα σκίτσο:

.....
Το πρόγραμμα για μένα με μια λέξη:

¹² <https://www.youthpass.eu/downloads/13-62-389/ValuedByYouValuedByOthers-chap4.pdf>, 10 Αυγούστου 2021.

Ποιες ήταν μέχρι τώρα οι πιο δυσάρεστες στιγμές μου στο πρόγραμμα;

Τι κατέκτησα ως τώρα από τη συμμετοχή μου;

Τι μένει ακόμα να κατακτήσω;

Υπάρχει κάτι που έχω κάνει στο πρόγραμμα, και δεν έχω κάνει ποτέ στο παρελθόν; Αν ναι, τι; Ποιες είναι οι σκέψεις και τα συναισθήματά μου για αυτό;

Πώς θα περιέγραφα το πρόγραμμα με μία πρόταση:

Στη γιαγιά μου:

Στον δάσκαλο ή τη δασκάλα μου από το δημοτικό σχολείο:

Στον μανάβη, τη μανάβισσα της γειτονιάς μου:

Στον τρίχρονο ανιψιό μου:

Σε ερώτηση στην κρατική τηλεόραση:

Συμπεράσματα

Το έργο “Διαχείριση της Αντιπαράθεσης” με όλες του τις δράσεις, συμπεριλαμβανομένου και του παρόντος εκπαιδευτικού οδηγού, συμβάλλει στην ενδυνάμωση και την ευαισθητοποίηση της εκπαιδευτικής κοινότητας σε Ελλάδα, Βόρεια Μακεδονία και Βουλγαρία προς την πραγματοποίηση κοινωνικών αλλαγών που είναι απαραίτητες για την επίτευξη μιας βιώσιμης και δημοκρατικής σχολικής κουλτούρας. Μέσα από το έργο, εκπαιδευτικοί, σχολικοί διευθυντές/τριες και στελέχη εκπαίδευσης συνειδητοποιούν τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο αλλά και την ευθύνη τους για την καθιέρωση μίας ανθρωποκεντρικής και κοινωνικής εκπαίδευσης και μάθησης. Ο εκπαιδευτικός αυτός οδηγός προωθεί τη δια βίου κατάρτιση της εκπαιδευτικής κοινότητας ώστε τα μέλη της να είναι σε θέση να εφαρμόζουν ποικίλες, τυπικές και μη, εκπαιδευτικές μεθοδολογίες και πρακτικές που ενεργοποιούν την ελεύθερη έκφραση, τη συμμετοχή και τον αμοιβαίο σεβασμό ανάμεσα σε όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας. Έτσι, τα μέλη αυτά, στο σύνολό τους, θα διαμορφώνονται όχι ως παθητικοί αποδέκτες της γνώσης αλλά ως ενεργά μέρη μίας κοινότητας όπου μαθαίνουν και συνεργάζονται για την επίτευξη κοινωνικών αλλαγών προς την ενδυνάμωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας.

Οι δράσεις του έργου παρακινούν για τον επαναπροσδιορισμό των υπάρχουσών κυρίαρχων πεποιθήσεων σχετικά με τον ρόλο της εκπαίδευσης και τονίζουν τη σημασία της συνεργασίας, όχι μόνο ανάμεσα στους μαθητές/ριες, αλλά και ανάμεσα σε όλους όσοι διατηρούν μερίδιο στην επιρροή της εκπαίδευσης συνολικά: μαθητές/ριες, εκπαιδευτικούς, σχολικούς διευθυντές/ριες, γονείς/κηδεμόνες, υπεύθυνους χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής, στελέχη εκπαίδευσης, φορείς κοινωνίας των πολιτών που σχετίζονται με την εκπαίδευση, εκπροσώπους τοπικής κοινωνίας κ.ά. Ο εκπαιδευτικός αυτός οδηγός εγείρει προβληματισμούς και διευκολύνει τους εκπαιδευτικούς προτείνοντας βήμα προς βήμα την εφαρμογή εναλλακτικών παιδαγωγικών πρακτικών, με τελικό στόχο να κινητοποιήσει προς μία νέα προσέγγιση της εκπαίδευσης, σύμφωνα με τις αρχές της εκπαίδευσης για τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία:

- ▶ Διδασκαλία των αμφιλεγόμενων θεμάτων μέσω της εκπαίδευσης για τη δημοκρατική πολιτότητα και της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, Σεπτέμβριος 2015.
- ▶ Kerr D., Huddleston T., Διαχείριση της Αντιπαράθεσης, Καταρτίζοντας μία Στρατηγική για τη Διαχείριση και τη Διδασκαλία των Αμφιλεγόμενων Ζητημάτων στα Σχολεία, Ιανουάριος 2017.
- ▶ Γραμματή Ν., Μακέλη Γ., Βιωματικές ασκήσεις για δουλειά με την ομάδα, ΚΠΕ Μακρινίτσας.
- ▶ Γρηγοριάδου Ε., Τέλλιου Α., Σχολική Διαμεσολάβηση, Οδηγός για την Επίλυση Συγκρούσεων στο Σχολείο από Ομηλίκους, ANTIΓΟΝΗ & Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδα, 2016.
- ▶ Τομπούλογλου Ι., Μη ανταγωνιστικές δραστηριότητες και παιχνίδια, Διεύθυνση πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης Θεσ/νίκης, Αγωγή υγείας.
- ▶ Τριλιβά Σ., Chimienty G., Πρόγραμμα ελέγχου των συγκρούσεων «Εγώ» κι «Εσύ» γινόμαστε «Εμείς», Ελληνικά Γράμματα, 1998.
- ▶ Διαμεσολάβηση Συνομηλίκων για την Επίλυση των Συγκρούσεων στα Σχολεία, Εγχειρίδιο για εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτές νέων κι ενηλίκων, H.R. Edu Services Human Rights and Education Network, 2007.
- ▶ Kerr D., Huddleston T., Learning how to handle controversial issues in schools and other education settings, A good practice guide, Συμβούλιο της Ευρώπης, Νοέμβριος 2020.
- ▶ Schachinger C., Intercultural learning T-kid, Συμβούλιο της Ευρώπης, Νοέμβριος 2000.
- ▶ Silva A., Tools and tips for self-assessment and describing competences, Youthpass, 10 Αυγούστου 2021.

Ιστοσελίδες:

- ▶ <https://pjp-eu.coe.int/en/web/charter-edc-hre-pilot-projects/the-programme/objectives>, 10 Αυγούστου 2021.
- ▶ <https://policy.hcpss.org/8000/8050/>, 10 Αυγούστου 2021.
- ▶ https://www.edu.gov.mb.ca/k12/cur/socstud/frame_found_sr2/tns/tn-34.pdf, 10 Αυγούστου 2021.
- ▶ <https://poorvucenter.yale.edu/teaching/ideas-teaching/teaching-controversial-topics>, 10 Αυγούστου 2021.
- ▶ <https://taylorinstitute.ucalgary.ca/sites/default/files/Content/Resources/Teaching-Controversial-Issues/Inclusive-Practices-for-Managing-Controversial-Issues-Flinders-University-Australia.pdf>, 10 Αυγούστου 2021.
- ▶ <https://crlt.umich.edu/publinks/generalguidelines#identity>, 10 Αυγούστου 2021.
- ▶ <http://www.paidi-kosmos.gr/activities>, 27 Μαΐου 2021.
- ▶ <https://www.uua.org/re/tapestry/youth/call/workshop8/172975.shtml>, 27 Μαΐου 2021.
- ▶ <https://www.uua.org/re/tapestry/youth/call/workshop3/171761.shtml>, 27 Μαΐου 2021.

Παράρτημα 1: Το έργο “Διαχείριση της Αντιπαράθεσης σε σχολεία της Ελλάδας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Βουλγαρίας”

1.1: Το Κοινό Πρόγραμμα “DISCO” της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης

Το Κοινό αυτό Πρόγραμμα χρηματοδοτεί συμπράξεις τουλάχιστον τριών κρατών της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Σύμβασης να συνεργαστούν σε έργα κοινού ενδιαφέροντος στον τομέα της εκπαίδευσης για τη δημοκρατική πολιτειότητα και την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα. Τουλάχιστον ένα από τα κράτη μέλη της Σύμβασης πρέπει να είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κύριος στόχος των υλοποιούμενων έργων είναι η πληροφόρηση των συμμετεχουσών χωρών για τις τρέχουσες εκπαιδευτικές πρακτικές στον τομέα της δημοκρατικής πολιτειότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και η κινητοποίησή τους να εφαρμόσουν παρόμοιες πρακτικές.

Επιπρόσθετα, οι στόχοι του Προγράμματος είναι οι παρακάτω:

- ▶ Ενθάρρυνση της συζήτησης και της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών σε θέματα εκπαίδευσης για τη δημοκρατική πολιτειότητα και την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα.
- ▶ Ευαισθητοποίηση και προβολή της σημασίας της εκπαίδευσης για τη δημοκρατική πολιτειότητα και την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα σε κάθε πτυχή της κοινωνίας.
- ▶ Προώθηση της συνεργασίας μεταξύ εθνικών, περιφερειακών, τοπικών αρχών και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.
- ▶ Συμβολή στην προώθηση και τη συνεχή εξέλιξη της εκπαίδευσης για την πολιτειότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Ευρώπη.¹³

¹³ <https://pjp-eu.coe.int/en/web/charter-edc-hre-pilot-projects/the-programme/objectives>, 30 Αυγούστου 2021.

1.2: Το έργο “Διαχείριση της Αντιπαράθεσης σε Σχολεία της Ελλάδας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Βουλγαρίας”

Το έργο “Διαχείριση της Αντιπαράθεσης σε σχολεία της Ελλάδας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Βουλγαρίας (Sharing Knowledge, Handling Controversy in Schools of Greece, North Macedonia and Bulgaria – SKHC)” αποτελεί μέρος μίας σειράς πολυμερών έργων τα οποία υλοποιούνται στο πλαίσιο του βου Κύκλου του Προγράμματος Democratic and Inclusive School Culture and Operation – DISCO (Δημοκρατική και Συμπεριληπτική Σχολική Κουλτούρα και Λειτουργία). Βασικότερος στόχος του έργου SKHC είναι να ανταποκριθεί στην ανάγκη για διαχείριση αμφιλεγόμενων ή συγκρουσιακών ζητημάτων που εμφανίζονται στις τρεις συνορεύουσες χώρες. Συγκεκριμένα, το έργο επιχειρεί να οικοδομήσει ένα ειρηνικό και χωρίς αποκλεισμούς σχολικό περιβάλλον μέσω της από κοινού ανάπτυξης και χρήσης κατάλληλων εκπαιδευτικών πρακτικών και εργαλείων στις σχολικές κοινότητες των τριών χωρών. Για να το πετύχουν αυτό, οι τρεις χώρες-εταίροι αξιοποιούν σχετικό εκπαιδευτικό υλικό του Συμβουλίου της Ευρώπης και συγκεκριμένα τον εκπαιδευτικό οδηγό με τίτλο “Διαχείριση της Αντιπαράθεσης. Καταρτίζοντας μία στρατηγική για τη διαχείριση και τη διδασκαλία των αμφιλεγόμενων ζητημάτων στα σχολεία”.

Στο πλαίσιο του έργου και με βάση προηγούμενα εκπαιδευτικά εργαλεία του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη διαχείριση της αντιπαράθεσης στο σχολείο, οι χώρες εταίροι πραγματοποιούν επιμορφώσεις για την τοπική εκπαιδευτική κοινότητα και καταρτίζουν νέο εκπαιδευτικό υλικό, κατάλληλο ώστε να διευκολύνουν τους εκπαιδευτικούς της ανώτερης πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να ενσωματώσουν την εκπαίδευση για τη δημοκρατική πολιτειότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα στην καθημερινή σχολική πρακτική τους.

Επιπλέον, μέσω των δραστηριοτήτων του έργου, εκπαιδευτικοί φορείς όπως για παράδειγμα διευθυντές/ριες σχολείων, στελέχη εκπαίδευσης υπεύθυνα για τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο κ.ά. παρακινούνται και υποστηρίζονται για την προώθηση της δημοκρατικής εκπαίδευσης μέσα από συμμετοχικές μεθοδολογίες, τεχνικές και εργαλεία εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα. Η οικοδόμηση ενός ειρηνικού και δημοκρατικού σχολικού περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς, με ενεργή συμμετοχή όλων των μελών του στη συνολική εκπαιδευτική διαδικασία αποτελεί τον βασικό σκοπό του έργου.

Συγκεκριμένα, το έργο θα επηρεάσει τις εκπαιδευτικές πολιτικές και πρακτικές μέσα από:

- ▶ Την εξοικείωση της εκπαιδευτικής κοινότητας με τη μεθοδολογία και τις πρακτικές της μη τυπικής εκπαίδευσης.
- ▶ Την κινητοποίηση των επίσημων εκπαιδευτικών φορέων που υπάγονται στα Υπουργεία Παιδείας των χωρών εταίρων στο να προωθήσουν μία σχολική κουλτούρα προσανατολισμένη στη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- ▶ Την ενδυνάμωση του σχολείου ώστε να υιοθετήσει ένα ανοιχτό στην κοινωνία, συμπεριληπτικό μοντέλο λειτουργίας που θα περιλαμβάνει όλα τα μέλη του, δηλαδή τους εκπαιδευτικούς, διευθυντές/ριες, μαθητές/ριες, μη διδακτικό προσωπικό, γονείς/κηδεμόνες, επίσημους εκπαιδευτικούς φορείς και στελέχη εκπαίδευσης, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που σχετίζονται με την εκπαίδευση και τα ανθρώπινα δικαιώματα κ.λπ.
- ▶ Τη βιωσιμότητα των αποτελεσμάτων του έργου μέσα από σχετικά εκπαιδευτικά προγράμματα και δραστηριότητες που θα υλοποιήσουν τα σχολεία στις τρεις συμμετέχουσες χώρες με την υποστήριξη των εταίρων.
- ▶ Την ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινωνίας σχετικά με τη σημασία της δημοκρατικής εκπαίδευσης.

1.3: Το εταιρικό σχήμα

ANTIGONH - Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης για τον Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία (συντονιστής φορέας)

Η ANTIGONH είναι μία ανεξάρτητη, κοινωνική, μη κερδοσκοπική οργάνωση με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Από την ίδρυσή της το 1993, η οργάνωση δραστηριοποιείται σε θέματα που αφορούν στην πρόληψη και την αντιμετώπιση των διακρίσεων και του ρατσισμού, την κοινωνική οικολογία, την ειρήνη και τη μη βίαιη επίλυση συγκρούσεων.

Κύριος στόχος της ANTIGONHΣ είναι να συμβάλει στην ανάπτυξη μιας δημοκρατικής, ανοικτής κοινωνίας, ικανής να εξασφαλίσει επαρκές βιοτικό επίπεδο και ποιότητα ζωής για όλους τους ανθρώπους.

Οι στόχοι της οργάνωσης είναι οι εξής:

- ▶ Διασφάλιση ίσων ευκαιριών και ίσης μεταχείρισης για όλους τους ανθρώπους χωρίς καμία διάκριση λόγω φύλου, φυλής, καταγωγής, κοινωνικού, οικονομικού και μορφωτικού επιπέδου, αναπηρίας, ηλικίας, θρησκείας, σεξουαλικού προσανατολισμού κ.λπ.
- ▶ Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών σε θέματα που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα, την κοινωνική οικολογία και τη μη βία, καθώς και για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και κάθε είδους αρνητικών διακρίσεων.
- ▶ Προσαρμογή και βελτίωση του θεσμικού, πολιτικού και κοινωνικού πλαισίου στην κατεύθυνση της ενσωμάτωσης και της ισότιμης συμμετοχής όλων.
- ▶ Ενεργή συμμετοχή ατόμων, συλλογικοτήτων και κοινωνικών ομάδων σε δραστηριότητες που αποσκοπούν στην προώθηση της αλληλεγγύης και του σεβασμού της διαφορετικότητας.

Για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων, η ANTIGONH σχεδιάζει, αναπτύσσει και υλοποιεί διάφορα εθνικά και διεθνή έργα, καθώς και ποικίλες εθελοντικές δράσεις. Η οργάνωση συνεργάζεται με οργανώσεις και φορείς που μοιράζονται κοινό όραμα, φιλοσοφία και στόχους σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Με την καθοριστική συμμετοχή πλήθους στελεχών, εθελοντών/ριών, και υποστηρικτών/ριών, η ANTIGONH έχει αναπτύξει σε βάθος δραστηριότητες εμπνευσμένες από ένα συλλογικό και ολιστικό όραμα για τους ανθρώπους, την κοινωνία και τον κόσμο.

Ενδεικτικά, η ANTIGONH αναπτύσσει προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης μεταναστών/ριών και προσφύγων, προγράμματα ανάπτυξης ικανοτήτων που απευθύνονται σε νέους/νέες Ρομά, προγράμματα για την επαγγελματική και κοινωνική ενδυνάμωση καλλιτεχνών με αναπηρία, την ψυχοκοινωνική υποστήριξη φυλακισμένων γυναικών και πολλά άλλα. Σε συνεργασία με τη σχολική κοινότητα σε όλη την Ελλάδα, η οργάνωση υλοποιεί διάφορα βιωματικά εκπαιδευτικά προγράμματα για εκπαιδευτικούς, μαθητές/ριες και γονείς/κηδεμόνες. Επιπλέον, υλοποιεί διάφορες συμμετοχικές εκπαιδευτικές δράσεις όχι μόνο στα σχολεία αλλά και σε άλλα πλαίσια, όπως σε ευρωπαϊκές ανταλλαγές νέων, εκπαιδευσεις εθελοντών/ριών κ.ά. Σχεδιάζει και υλοποιεί συμμετοχικά, διαδραστικά προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων στους τομείς της κοινωνικής οικολογίας, της αποανάπτυξης, της κοινωνικής επιχειρηματικότητας κ.λπ. Η ANTIGONH συμμετέχει σε τοπικά και διεθνή δίκτυα όπου από κοινού οργανώνει και συμμετέχει σε συνέδρια, εκδηλώσεις, φεστιβάλ κ.λπ. Η ANTIGONH διοργανώνει τη «Στρογγυλή Τράπεζα κατά των Διακρίσεων» που πραγματοποιείται στην Αθήνα σε ετήσια βάση με το συμμετέχον κοινό να ενημερώνεται για θέματα κοινωνικής ένταξης, προσβασιμότητας στα ανθρώπινα δικαιώματα, ρητορικής μίσους και ρατσιστικών εγκλημάτων. Διαχειρίζεται τις «Εκδόσεις ANTIGONH», διατηρεί και ενημερώνει μια πλούσια ηλεκτρονική βιβλιοθήκη. Στην Ελλάδα, η ANTIGONH είναι επίσημος φορέας εστίασης του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Fundamental Rights Agency - FRA).

Περισσότερες πληροφορίες για την ANTIGONH είναι διαθέσιμες εδώ: www.antigone.gr/en.

Journalists for Human Rights – JHR (εταίρος)

Η “Journalists for Human Rights” είναι μία μη κυβερνητική, μη κερδοσκοπική οργάνωση με έδρα τα Σκόπια στη Βόρεια Μακεδονία. Δημιουργήθηκε το 1996 ως μία άτυπη ομάδα η οποία πήρε νομική μορφή το 1999. Εργάζεται ενεργά για την επίτευξη μεγαλύτερης διαφάνειας και αντικειμενικότητας στα πολιτικά πράγματα με στόχο την οικοδόμηση ενός συστήματος με πρωταρχικές αξίες τα δικαιώματα των παιδιών και την ισότητα των φύλων.

Σκοπός της οργάνωσης είναι να συνδεθούν οι πολίτες της Βόρειας Μακεδονίας μέσω ποικίλων δράσεων ενημέρωσης και πληροφόρησης, συζητήσεων και εκπαιδεύσεων για τον σεβασμό των ανθρωπίνων

δικαιωμάτων ανεξαρτήτως θρησκείας, γλώσσας, φύλου κ.λπ.

Η JHR δραστηριοποιείται στους τομείς: Υγεία, Νεολαία, Απασχόληση, Δικαιώματα Παιδιού, Τουρισμός.

- ▶ Η αποστολή της οργάνωσης είναι να φέρει σε επαφή διαφορετικούς ανθρώπους και να τους ευαισθητοποιεί σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- ▶ Το όραμα της, μια ισχυρή κοινωνία των πολιτών η οποία προάγει την ισότιμη κοινωνική συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων με σεβασμό μέσα από την αλληλουχία: Πληροφόρηση - Επικοινωνία - Εκπαίδευση.
- ▶ Οι αξίες της οργάνωσης είναι οι: ειρήνη και συμφιλίωση, σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σεβασμός της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, μείωση της φτώχειας, ίσες ευκαιρίες, συμμετοχή και προώθηση κοινωνικά υπεύθυνης συμπεριφοράς, επαγγελματισμός και διαφάνεια.

Η JHR, στο πλαίσιο του οράματος και της αποστολής της, υλοποιεί εθνικά και διεθνή έργα που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα κοινωνικών ζητημάτων. Συνολικά, η δράση της JHR πραγματοποιείται και χάρη σε έναν μεγάλο αριθμό εθελοντών/ριών οι οποίοι/ες συμμετέχουν ενεργά και ενθαρρύνουν τους κατοίκους της Β. Μακεδονίας να γνωριστούν και να συνυπάρξουν αρμονικά. Η τοπική κοινωνία και ο επιχειρηματικός κόσμος παίρνουν μέρος σε στοχευμένες δραστηριότητες της JHR. Επίσης, οι νέοι, ως μία από τις βασικές ομάδες στόχου της οργάνωσης συμμετέχουν σε έργα και δράσεις που αποσκοπούν στην προώθηση της μη βίας και της κουλτούρας της ειρήνης ως βασικές αξίες της Βορειομακεδονικής κοινωνίας.

Επίσης δραστηριοποιούνται και για την ένταξη της εκπαίδευσης για την ειρήνη στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας, για παράδειγμα μέσω προγραμμάτων μη τυπικής εκπαίδευσης σε θεματικές ενότητες όπως π.χ. για την ισότιμη πρόσβαση στο νερό, την αποχέτευση την υγιεινή κ.ά.

Η οργάνωση απευθύνεται επίσης στο ευρύ κοινό μέσω συνεργασιών με τη δημοσιογραφική κοινότητα παρέχοντας εκπαίδευση και κατάρτιση σχετικά με τα δικαιώματα των γυναικών και των παιδιών, την προστασία του περιβάλλοντος, την προστασία της υγείας και τη δημοσιογραφία για την ειρήνη. Μέσα από την παροχή άμεσης βοήθειας και στήριξης για την κάλυψη των βασικών αναγκών των ωφελούμενων της και στη συνέχεια για την κοινωνική τους ένταξη, η JHR συνεχίζει το έργο της για τη μείωση της φτώχειας και την ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών, αγωνιζόμενη για τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενάντια σε κάθε είδους προκατάληψη, περιθωριοποίηση και διάκριση.

Η JHR συμμετέχει σε πολλούς διεθνείς συνασπισμούς, μεταξύ των οποίων οι πιο συχνές συνεργασίες είναι με: WECF (Women in Europe for a Common Future), CMC (Cluster Munition Coalition), ICAN (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons), IANSA (International Action Network on Small Arms), IF EJ - (International Federation of Environmental Journalism), GREEN ACCORD (International Association of Journalists for Sustainable Development).

Η JHR είναι μέλος της ομάδας εμπειρογνομόνων του γραφείου της Οικονομικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη (UNECE) σχετικά με το πρωτόκολλο για το νερό και την υγεία, της ομάδας της UNECE σχετικά με τη σύμβαση του Άαρχους για την πρόσβαση στην πληροφόρηση, τη συμμετοχή του κοινού και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε περιβαλλοντικά θέματα, συμμετέχει στην ομάδα της UNECE για τις μεταφορές, καθώς και στην ομάδα της UNCCD για την προστασία των δασών. Είναι ισότιμο μέλος του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (UNEP) και συμμετέχει ενεργά στο διεθνές δίκτυο ECPAT για την προστασία των παιδιών.

Περισσότερες πληροφορίες για το JHR είναι διαθέσιμες εδώ: www.jhrmk.org.

AMALIPE Centre for Interethnic Dialogue and Tolerance (εταίρος)

Η οργάνωση “AMALIPE Center for Interethnic Dialogue and Tolerance” είναι μια κορυφαία οργάνωση Ρομά που εργάζεται για την ισότιμη ένταξη των Ρομά στη βουλγαρική κοινωνία. Η οργάνωση διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στην οργάνωση του πολιτικού κινήματος των Ρομά και υλοποιεί δραστηριότητες συνηγορίας για την ενσωμάτωση των Ρομά ενώπιον των κρατικών θεσμών. Το Κέντρο AMALIPE είναι μέλος του Δημόσιου Συμβουλίου του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών της Βουλγαρίας, της Εθνικής Οργάνωσης Ασθενών, του Ευρωπαϊκού Λόμπι Γυναικών κ.ά. Ο πρόεδρος της οργάνωσης, Deyan Kolev, εξελέγη ως εκπρόσωπος των ΜΚΟ Ρομά στην Επιτροπή Παρακολούθησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Επιστήμη και Εκπαίδευση για την Έξυπνη Ανάπτυξη» 2014 - 2020.

Όραμα:

Το Κέντρο AMALIPE επενδύει στην ισότιμη ένταξη των Ρομά σε μια κοινωνία που βασίζεται στη διατήρηση της ταυτότητας και στον εκσυγχρονισμό της κοινότητας των Ρομά. Η γνώση της ιστορίας και του πολιτισμού

της κοινότητας αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την αύξηση της αυτοεκτίμησής της. Η προώθηση της δημοκρατικής πολιτικής παιδείας και η ανάπτυξη πολιτικής ηγεσίας στην κοινότητα των Ρομά θα συμβάλει στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και της περιθωριοποίησης. Οι οργανώσεις των Ρομά που λειτουργούν σε τοπικό και εθνικό επίπεδο αποτελούν καταλύτη για τον εκσυγχρονισμό της κοινότητας στο σύνολό της, εκφράζουν τις ανάγκες της και θα μπορούσαν να συμμετάσχουν ενεργά στην αλλαγή των υφιστάμενων πολιτικών, στάσεων και προκαταλήψεων απέναντι στους Ρομά, οι οποίες είναι μόνιμα ενσωματωμένες στους θεσμούς και την κοινωνία στο σύνολό της.

Αποστολή:

Η αποστολή του Κέντρου AMALIPE είναι να ενθαρρύνει την ενδυνάμωση της κοινότητας των Ρομά στη Βουλγαρία για την ενεργό συμμετοχή της και την ισότιμη πρόσβασή της σε:

- ▶ Πόρους και διαδικασίες ανάπτυξης, με προτεραιότητα την πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση
- ▶ Ποιοτική υγειονομική περίθαλψη και κοινωνικές υπηρεσίες

Προσέγγιση:

Το Κέντρο AMALIPE προσεγγίζει τους στόχους του μέσα από:

- ▶ εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων και πρακτικών σε τοπικό επίπεδο,
- ▶ τακτική παρακολούθηση, ανατροφοδότηση και συνηγορία για αλλαγές στις υφιστάμενες πολιτικές που σχετίζονται με την κοινωνική ένταξη των Ρομά,
- ▶ συστηματοποίηση των βέλτιστων πρακτικών διαφόρων οργανώσεων για την αποτελεσματική ένταξη της Ρομά κοινότητας και ενσωμάτωσή τους σε εθνικές πολιτικές
- ▶ ενδυνάμωση, οργάνωση και κινητοποίηση της κοινότητας των Ρομά σε επίπεδο πολιτικής συμμετοχής
- ▶ υλοποίηση δράσεων συνηγορίας για τη διαμόρφωση ενός βιώσιμου μοντέλου ένταξης των Ρομά, μέσα από την εφαρμογή πολιτικών που προωθούν καλές πρακτικές που έχουν επιφέρει ωφέλιμα αποτελέσματα σε τοπικό επίπεδο.

Δράση:

Την τρέχουσα περίοδο, το Κέντρο AMALIPE εργάζεται σε περισσότερα από 20 έργα στον τομέα της εκπαίδευσης, της υγειονομικής περίθαλψης, της παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και υποστήριξης, τα οποία χρηματοδοτούνται από φορείς όπως Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Επιχειρησιακά Προγράμματα, UNICEF κ.ά. Η οργάνωση συνεργάζεται με ένα δίκτυο που ξεπερνά τα 250 σχολεία-μέλη σε όλη τη χώρα για τη μείωση της σχολικής διαρροής, την προώθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της δια βίου μάθησης, και γενικότερα για τη βελτίωση της εκπαιδευτικής κατάστασης των Ρομά. Βασική δράση της οργάνωσης είναι και η ενδυνάμωση των γονέων Ρομά ώστε να συμμετέχουν ενεργά στη σχολική ζωή και να μετατρέψουν το σχολείο σε κέντρο της κοινότητας. Η οργάνωση έχει δημιουργήσει 14 Κέντρα Κοινωνικής Ανάπτυξης στις έξι περιφέρειες της Βουλγαρίας για την προώθηση της αυτοοργάνωσης της κοινότητας των Ρομά. Κάθε ένα από αυτά τα κέντρα συνεργάζεται με ένα δίκτυο τοπικών κοινοτικών ομάδων όπου εργάζονται εκπαιδευτικοί διαμεσολαβητές/ριες. Σήμερα, σχεδόν 30 εκπαιδευτικοί διαμεσολαβητές/ριες εργάζονται στο κέντρο AMALIPE. Παράλληλα, η οργάνωση υποστηρίζει το έργο των πάνω από 250 εκπαιδευτικών διαμεσολαβητών/ριών που διορίζονται από τα σχολεία του Δικτύου «Κάθε μαθητής θα είναι νικητής».

Το Κέντρο AMALIPE συνεργάζεται με πολλές οργανώσεις Ρομά και μη Ρομά από όλη τη χώρα υλοποιώντας δραστηριότητες σε διάφορους τομείς όπως η εκπαίδευση, η υγειονομική περίθαλψη, οι κοινωνικές υπηρεσίες, η διοργάνωση εκστρατειών συνηγορίας για την ένταξη των Ρομά κ.ά.

Περισσότερες πληροφορίες για το Κέντρο AMALIPE είναι διαθέσιμες εδώ: <http://www.amalipe.bg/>.

1.4: Το ζήτημα

Οι τρεις γειτονικές χώρες αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα όσον αφορά στην αντιμετώπιση των αρνητικών στερεοτύπων, της μισαλλοδοξίας και των διακρίσεων. Πολλές καλές πρακτικές των εταίρων του έργου SKHC θα μπορούσαν να εφαρμοστούν ώστε για την αντιμετώπιση των παραπάνω να προωθηθεί ως λύση η μη τυπική εκπαίδευση για τη δημοκρατική πολιτειότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ανάπτυξη της δημοκρατικής παιδείας αποτελεί προϋπόθεση για τη δημιουργία ενός σχολικού περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς σε Ελλάδα, Βόρεια Μακεδονία και της Βουλγαρία, όπου τα υψηλά επίπεδα μισαλλοδοξίας και διακρίσεων εξακολουθούν να αποτελούν κρίσιμο ζήτημα σε εθνικό επίπεδο.

Η σύμπραξη των τριών οργανώσεων δημιουργήθηκε με στόχο την ανάπτυξη μιας κοινής στοχευμένης παρέμβασης για την πρόληψη και την αντιμετώπιση βίαιων συγκρούσεων που βασίζονται σε αντιπαραθέσεις εντός της σχολικής κοινότητας, με έμφαση -αλλά όχι αποκλειστικά- στο μίσος που αναπαράγεται στη βάση της εθνικής καταγωγής ανάμεσα σε Ελλάδα, Βόρεια Μακεδονία και Βουλγαρία. Η μακροχρόνια εμπειρία που έχει αποκτηθεί από τη συνεργασία των φορέων-εταίρων με την εκπαιδευτική κοινότητα σε κάθε χώρα αποδεικνύει ότι τα υψηλά ποσοστά εκφοβισμού και βίας στα σχολεία βασίζονται σε επικρατούσες στερεότυπες αντιλήψεις και προκαταλήψεις κάθε μορφής. Η εποικοδομητική διαχείριση των συγκρούσεων στο σχολικό περιβάλλον πριν αυτή εκδηλωθεί με βίαιους τρόπους μπορεί να ενεργοποιηθεί μέσα από την εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και να μετατρέψει το σχολείο σε έναν ασφαλή και χωρίς αποκλεισμούς χώρο αυτοέκφρασης, επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ των μελών του.

Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις για παράδειγμα όσον αφορά στο φύλο, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την εθνικότητα, τη φυλή κ.ά. αναπαράγονται από κυρίαρχες πηγές όπως για παράδειγμα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα κοινωνικά δίκτυα, αλλά σε πολλές περιπτώσεις και από μέλη της οικογένειας, εκπαιδευτικούς κλπ. Σύμφωνα με έρευνες για τον σχολικό εκφοβισμό που έχουν πραγματοποιηθεί και στις τρεις χώρες, στη συντριπτική τους πλειοψηφία μαθητές και μαθήτριες γνωρίζουν περιπτώσεις σχολικής βίας, αλλά επιλέγουν να μην δράσουν καθώς πιστεύουν ότι «κάποιος άλλος πρέπει να το κάνει». Επίσης, πολύ συχνά μαθητές/ριες που επιτίθενται σε συμμαθητές/ριές τους αποτελούσαν οι ίδιοι/ες θύματα βίας στη σχολική τους ζωή στο παρελθόν (φαύλος κύκλος της βίας). Ο εκφοβισμός και η σχολική βία που βασίζονται σε προκαταλήψεις είναι μια πραγματικότητα που κάθε σχολικό περιβάλλον καλείται να προλάβει ή να αντιμετωπίσει με ειρηνικά και δημοκρατικά εκπαιδευτικά εργαλεία.

Δεδομένης της παραπάνω πραγματικότητας που συναντάται και στις τρεις χώρες-εταίρους, το έργο SKHC αποτελεί μια ευκαιρία οι εκπαιδευτικοί να επιμορφωθούν ώστε να αναγνωρίζουν ή και να προβλέπουν τα αμφιλεγόμενα / συγκρουσιακά ζητήματα που μπορεί να προκύψουν στο σχολικό τους περιβάλλον καθώς και να ενεργοποιήσουν στα σχολεία τους τα κατάλληλα εκπαιδευτικά εργαλεία για την αντιμετώπισή τους.

Το έργο είναι επίκαιρο ιδιαίτερα τώρα, σε μια περίοδο επιβεβλημένης κοινωνικής αποστασιοποίησης, όπου ένα κλίμα αμοιβαίας επιφυλακτικότητας και αποστροφής φαίνεται να κλιμακώνεται. Σε ό,τι αφορά στο σχολείο, η ενδυνάμωση της σχέσης μαθητή/ριας – γονέα/κηδεμόνα – εκπαιδευτικού φαίνεται να αποτελεί το κλειδί για την οικοδόμηση μίας βιώσιμης και παραγωγικής εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που χρήζει επίλυσης είναι η υπέρβαση των αρνητικών στερεοτύπων ανάμεσα στα μέλη της σχολικής κοινότητας σε κάθε επίπεδο για παράδειγμα ανάμεσα σε μαθητές/ριες, μαθητές/ριες και εκπαιδευτικούς, διευθυντές/ριες και εκπαιδευτικούς, εκπαιδευτικούς και γονείς.

Τα αποτελέσματα του έργου SKHC αναμένεται να επηρεάσουν θετικά την ομαλή ένταξη όλων των μαθητών/ριών χωρίς διακρίσεις στα τοπικά σχολεία καθώς επίσης και να ισχυροποιήσουν τους δεσμούς ανάμεσα σε γονείς και εκπαιδευτικούς ώστε να καταφέρουν να αντιμετωπίσουν μαζί ζητήματα απομόνωσης και αποκλεισμού. Η υλοποίηση των δραστηριοτήτων του έργου θα συμβάλει στην ανάπτυξη ενός σχολικού περιβάλλοντος απαλλαγμένου από αποκλεισμούς και βίαιες συγκρούσεις, όπου μαθητές/ριες, εκπαιδευτικοί, οικογένειες και τοπική κοινότητα θα συνεργάζονται για την ειρηνική διαχείριση και την αντιμετώπιση των συγκρούσεων με μέσα δημοκρατικά και προσανατολισμένα στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Οι τρεις εταίροι έχουν ισχυρή παρουσία σε σχολεία τόσο σε αστικά κέντρα όσο και σε γεωγραφικά απομακρυσμένες περιοχές και ως εκ τούτου διατηρούν σημαντικό ρόλο στη διαδικασία ένταξης της μη τυπικής εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην επίσημη εκπαιδευτική διαδικασία. Η μη τυπική εκπαίδευση είναι μια από τις πιο αποτελεσματικές εκπαιδευτικές μεθόδους για την ισότιμη ένταξη όλων των παιδιών, των νέων και των ενηλίκων στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς αποδεδειγμένα επιφέρει αλλαγές στη συμπεριφορά, τα κίνητρα, την επικοινωνία και τις ιδέες των συμμετεχόντων/ουσών προς μία συμπεριληπτική κατεύθυνση. Πρόθεση του έργου και πρακτική των εταίρων είναι να διατηρούν επαφή με τα συμμετέχοντα σχολεία, να αξιολογούν εκ νέου την κατάσταση μέσω συνεχούς συνεργασίας με τα

συμμετέχοντα σχολεία και τους σχετικούς εκπαιδευτικούς φορείς, προκειμένου να παρακολουθείται και να εξελίσσεται η διαδικασία προόδου.

Ο σχεδιασμός του έργου επιτρέπει στη σύμπραξη να διαδώσει την προαναφερθείσα εμπειρία και να προωθήσει τις αρχές της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως ένα μέσο για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων στη σχολική κοινότητα. Οι εκπαιδευτικοί φορείς διαφορετικών τομέων και περιοχών θα γνωριστούν μεταξύ τους, θα δικτυωθούν και θα δημιουργήσουν ευκαιρίες για ανταλλαγή, κοινό σχεδιασμό και υλοποίηση δραστηριοτήτων δημοκρατικής πολιτεϊότητας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων επιλύοντας έτσι κοινούς προβληματισμούς και ζητήματα. Τα αποτελέσματα των εκπαιδευτικών δράσεων και το εκπαιδευτικό υλικό θα παρουσιαστούν στο Τελικό Συνέδριο του έργου εμπνέοντας μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας να πολλαπλασιάσουν τις αποτελεσματικές πρακτικές του εφαρμόζοντας σχετικές πρωτοβουλίες στα σχολεία αρμοδιότητάς τους.

1.5: Στόχοι

- ▶ Οι εταίροι από Ελλάδα, Βόρεια Μακεδονία και Βουλγαρία να καλλιεργήσουν επιπλέον δεξιότητες και να αναπτύξουν μία στοχευμένη, κοινή και συμμετοχική μεθοδολογία καθώς και τα κατάλληλα εκπαιδευτικά εργαλεία ώστε να διευκολύνουν τις τοπικές σχολικές κοινότητες να αντιμετωπίσουν τις διαμάχες μέσα από την εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- ▶ Οι τοπικές εκπαιδευτικές κοινότητες και οι εκπαιδευτικοί φορείς* στις τρεις χώρες να ενδυναμωθούν ώστε να αντιμετωπίζουν τις συγκρούσεις στο σχολείο αξιοποιώντας εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες μη τυπικής εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- ▶ Οι τοπικές σχολικές κοινότητες να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα για τη διαχείριση αμφιλεγόμενων ζητημάτων.
- ▶ Η μη τυπική εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα να προωθείται ως επίσημη πρακτική στα εκπαιδευτικά συστήματα των τριών χωρών.

*στελέχη εκπαίδευσης, διευθυντές/ριες σχολείων, εκπαιδευτικοί, εκπαιδευτές/ριες

1.6: Ομάδες στόχου

Η κυριότερη ομάδα – στόχος του έργου είναι οι εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και οι διευθυντές/ριες σχολείων σε Ελλάδα, Βόρεια Μακεδονία και Βουλγαρία. Επίσης, το έργο απευθύνεται σε υπευθύνους για τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό, σε στελέχη εκπαίδευσης υπεύθυνα για την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα σχολεία, σε παιδαγωγικούς συμβούλους, σχολικούς ψυχολόγους, εκπαιδευτικούς διαμεσολαβητές/ριες, εκπαιδευτές/ριες, εκπροσώπους τοπικής αυτοδιοίκησης και σε κάθε άλλο ενδιαφερόμενο φορέα ή πρόσωπο κάθε χώρας που επιθυμεί να πολλαπλασιάσει εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες προς ένα ειρηνικό και δημοκρατικό σχολικό περιβάλλον.

1.7: Διάρκεια

Το έργο ξεκίνησε τον Μάρτιο και θα ολοκληρωθεί τον Νοέμβριο του 2021.

1.8: Δράσεις

- ▶ Ο εκπαιδευτικός οδηγός «Managing Controversy» μεταφράζεται στα μακεδονικά και τα βουλγαρικά, δεδομένου ότι υπάρχει ήδη στην ελληνική γλώσσα. Ο οδηγός εκτυπώνεται και διαδίδεται στις ευρύτερες εκπαιδευτικές κοινότητες της Ελλάδας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Βουλγαρίας.
- ▶ Ένα πρόγραμμα κατάρτισης διάρκειας 8 ωρών, βασισμένο στον εκπαιδευτικό οδηγό «Managing Controversy», αναπτύσσεται από το εξειδικευμένο εκπαιδευτικό προσωπικό της σύμπραξης κατά τη διάρκεια μίας τετραήμερης συνάντησης. Το πρόγραμμα σχεδιάζεται λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο, τις πολιτικές, τις υπάρχουσες καλές πρακτικές, τις προσδοκίες και τις ανάγκες των τριών χωρών.
- ▶ Εικοσιτέσσερα 8ωρα διαδικτυακά εκπαιδευτικά εργαστήρια για την εκπαιδευτική κοινότητα διοργανώνονται σε διάφορες γεωγραφικές περιοχές των τριών χωρών εταίρων (8 στην Ελλάδα, 8 στη Βόρεια Μακεδονία, 8 στη Βουλγαρία).

- ▶ Νέο εκπαιδευτικό υλικό με θέμα τη διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων μέσα από την εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα παράγεται σε τέσσερις γλώσσες (αγγλικά, ελληνικά, μακεδονικά, βουλγαρικά).
- ▶ Για κάθε χώρα αναπτύσσονται τρία ηλεκτρονικά εργαλεία (ένα για κάθε χώρα εταίρο), τα οποία περιλαμβάνουν πληροφορίες για τη διαχείριση των συγκρουσιακών ζητημάτων καθώς και παιδαγωγικό υλικό σχετικά με την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα.
- ▶ Οι πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητες και το περιεχόμενο του έργου διαδίδονται στις ιστοσελίδες και τα κοινωνικά δίκτυα των εταίρων, καθώς και σε άρθρα, συνεντεύξεις κ.λπ.
- ▶ Πραγματοποιείται μια Τελική Εκδήλωση για τη δικτύωση και τη διάδοση των αποτελεσμάτων του έργου μεταξύ των τριών χωρών εταίρων.

1.9: Αναμενόμενα αποτελέσματα

Αναμένεται ότι με την ολοκλήρωσή του, το έργο θα έχει συμβάλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη ενός πιο δημοκρατικού, συμμετοχικού και χωρίς αποκλεισμούς σχολείου που θα λειτουργεί με βάση τις αρχές της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ειρήνης.

- ▶ Εκπαιδευτικοί σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Βουλγαρίας θα έχουν εκπαιδευτεί ώστε να μπορούν να διαχειρίζονται αντιπαραθέσεις μέσω εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών εστιασμένων στα ανθρώπινα δικαιώματα.
- ▶ Οι συμμετέχοντες/ουσες εκπαιδευτικοί στις δραστηριότητες του έργου θα αναλάβουν να διεξάγουν προγράμματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα στα σχολεία τους σε μια προσπάθεια να προετοιμάσουν το έδαφος για τη διαχείριση των συγκρούσεων με δημοκρατικούς και συμπεριληπτικούς τρόπους.
- ▶ Τα παιδιά και οι έφηβοι/ες μαθητές/ες θα μάθουν πώς να επικοινωνούν δημοκρατικά και ειρηνικά τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους, διαδικασία που σταδιακά θα τους προετοιμάσει σε ενεργούς και δημοκρατικούς πολίτες.
- ▶ Επίσημοι εκπαιδευτικοί φορείς και στελέχη εκπαίδευσης υπεύθυνα για τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό θα αντιληφθούν τη σημασία της εκπαίδευσης στα ανθρώπινα κάνοντας βήματα για την καθιέρωσή της στα επίσημα σχολικά συστήματα των τριών χωρών.
- ▶ Τα σχολεία της τοπικής κοινωνίας θα εμπλέξουν ενεργά στην καθημερινή πρακτική τους όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας ανοίγοντας σε νέες συνεργασίες με την τοπική κοινωνία (με οργανώσεις κοινωνίας των πολιτών, τοπικούς και περιφερειακούς φορείς κ.ά.).

Ο παρών εκπαιδευτικός οδηγός σχεδιάστηκε με στόχο να κινητοποιήσει και να διευκολύνει εκπαιδευτικούς, διευθυντές/ριες και στελέχη πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να εφαρμόσουν και να προωθήσουν την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα ως ένα μέσο διαχείρισης των συγκρουσιακών ζητημάτων στη σχολική κοινότητα. Αποτελεί ένα εργαλείο που μπορεί να συμβάλει στην καθιέρωση ενός σχολικού περιβάλλοντος αμοιβαίου σεβασμού, ισότιμης συμμετοχής και συμπερίληψης, καθώς επίσης και στη σταδιακή ανάπτυξη μίας νέας σχολικής κουλτούρας βασισμένης στις αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και της ειρήνης.

ELL

Το Συμβούλιο της Ευρώπης είναι ο επιφανέστερος οργανισμός προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ευρωπαϊκής ηπείρου. Περιλαμβάνει 47 κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων όλων των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν υπογράψει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ένα σύμφωνο που έχει σχεδιαστεί για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων επιβλέπει την εφαρμογή της Σύμβασης στα κράτη μέλη.

www.coe.int

Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφάσισαν να ενώσουν την τεχνογνωσία, τους πόρους και την πορεία τους. Δημιούργησαν από κοινού μία ζώνη σταθερότητας, συνεργασίας και βιώσιμης ανάπτυξης διατηρώντας παράλληλα την πολιτισμική τους ετερότητα, την ανοχή και τις ατομικές ελευθερίες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεσμεύεται να μοιράζεται τα επιτεύγματα και τις αξίες της με χώρες και λαούς πέρα από τα σύνορά της.

<http://europa.eu>

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE